

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
факультет філології
кафедра англійської філології та перекладу

УДК

«Допущено до захисту»

В. о. завідувача кафедри англійської філології
та перекладу

Людмила ШЕРСТЮК

_____ (підпис)

“ ____ ” _____ 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

за освітньо-професійною програмою «Сучасна англійська комунікація і переклад – англійська мова і література та друга іноземна мова» зі спеціальності 035 Філологія (спеціалізація 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

на тему: «Особливості відтворення концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в україномовному перекладі роману Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі»»

Виконав(ла):

студентка VI курсу, групи 641М
Гордієнко Марія Андріївна

_____ (підпис)

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук,
доцент б.в.з. кафедри англійської філології та перекладу
Лютянська Наталя Іванівна

_____ (підпис)

Рецензент:

доктор філологічних наук,
професор кафедри української філології
та міжкультурної комунікації
Даниленко Ірина Іванівна

_____ (підпис)

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Здобувач _____

(підпис)

Миколаїв – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ	7
1.1. Концепт крізь призму досліджень	7
1.2. Особливості відтворення лінгвокультурних концептів в процесі перекладу	14
1.3. Лінгвокультурна лакунарність як перекладацька проблема	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ ПЕРІОДУ МОДЕРНІЗМУ	26
2.1 Література періоду модернізму: характеристика та ключові англомовні автори.....	26
2.2 Особливості художнього перекладу та основні труднощі перекладу англомовних творів періоду модернізму	33
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ <i>АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ</i> В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ф. СКОТТ ФІТЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»	43
3.1 Засоби вербалізації концепту <i>АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ</i> в перекладі роману Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі»	43
3.2. Засоби перекладу засобів вербалізації концепту <i>АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ</i> у творі «Великий Гетсбі»	51
3.3 Засоби перекладу лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі»	56
ВИСНОВКИ	59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	70
SUMMARY	73

ВСТУП

Актуальність. Сучасне лінгвістичне та перекладацьке дослідження виявляє зацікавленість у концепті як базі мовної картини світу, його структурі та методах вивчення. Реформування уявлення про мову як ментальний процес, відкриття нових когнітивних та концептуальних шляхів досліджень призводять до підкреслення мови як засобу відображення та вираження складних структур людської свідомості, мислення та пізнання. Такий підхід свідчить про зростання уваги перекладачів до поняття «концепт».

Зараз ми також спостерігаємо переміщення акценту на розгляд перекладу як міжкультурної взаємодії, особливо в контексті світової глобалізації. Це спонукає мовознавців визначати та аналізувати сталі національні системи понять, уявлень та переконань. АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ слугує яскравим екземпляром сутонаціонального концепту, що відображає комплексне світосприйняття десятиліть та поколінь представників американської культури. Соціоісторичний вплив цього поняття на свідомість як американців, так і глобального співтовариства стає беззаперечним фактом.

В універсальному пантеоні світової літератури роман Френсіса Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» визначається не лише як витончений твір епохи розквіту 1920-х років у Сполучених Штатах, але й як характерний образ життя та цінностей американського суспільства. Один із ключових концептів, що пронизує цей роман, АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ, став центральним мотивом розгортання подій та визначення характерів.

Об'єкт дослідження – концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».

Предмет дослідження – особливості вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ засобами української мови в україномовному перекладі роману «Великий Гетсбі».

Мета дослідження – виявити особливості відтворення концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в україномовному перекладі роману «Великий Гетсбі».

Завдання дослідження:

- проаналізувати концепт крізь призму досліджень;
- визначити особливості відтворення лінгвокультурних концептів в процесі перекладу;
- дослідити поняття лінгвокультурної лакуарності як перекладацької проблеми;
- визначити особливості художнього перекладу та труднощі перекладу англomовних творів періоду модернізму;
- виокремити засоби вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в перекладі роману Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі»;
- визначити способи перекладу засобів вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі «Великий Гетсбі»;
- проаналізувати способи перекладу лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі».

Методи дослідження: порівняльний метод; метод контекстуального та концептуального аналізів, кількісний аналіз.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у тому, що в роботі було виявлено та досліджено концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі Ф.С. Фітцджеральда. Результати дослідження в перекладознавчому аспекті розкривають поняттєву, синтаксичну та семантичну складову розглянутого концепту.

Практична значущість роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження мають практичне застосування в галузі викладання, оскільки матеріали та висновки можуть бути використані при розробці курсів лекцій з теорії перекладу, літератури англomовних країн, лінгвістики тексту. Також вони можуть слугувати базою для створення спеціалізованих курсів і семінарів, що

присвячені лінгвокультурним концептам та індивідуальним особливостям творчості різних авторів і проблем їх передачі у процесі перекладу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків та резюме.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ

1.1. Концепт крізь призму досліджень

В даний час термін «концепт» широко використовується в багатьох гуманітарних науках:

- в літературознавстві,

- філософії,
- лінгвістиці,
- психології,
- культурології.

Дефініцій даного терміну безліч, так як термін «концепт» є одним з ключових у дослідженні етнічної мовної картини світу як варіант плану змісту.

Перш за все, необхідно розглянути генезис терміну «концепт». Незважаючи на те, що «концепт» - це сучасний термін багатьох гуманітарних наук, його вивченням займалися ще вчені середньовіччя. У 12 столітті П'єр Абеляр вважав, що імена за своєю природою не входять в позначену ними мову, але існують в силу «накладання» їх людьми на мову. Це «накладання» дає людям Бог. При цьому імена виявляються у Абеляра «знаряддями сприйняття речей», по суті Абеляр розглядає концепт в контексті комунікації людей один з одним і з Богом. Концепт у Абеляра є Сенс [20, с. 41].

У 14 столітті розвернувся суперечка між номіналістами і реалістами. Предметом суперечки було співвідношення імені, ідеї і речі. Зіткнення крайніх точок зору призвело до виникнення «помірного номіналізму», що увійшов в історію філософії під назвою «концептуалізм». У середньовічній філософії склалося розуміння концептів, як особливих «психологічних утворень» несучих з собою «якусь смислову функцію» [28, с. 11].

Сучасні вчені визначають концепт як «квант знання» [30, с. 90], як якийсь ідеальний об'єкт, як «згусток культури у свідомості людини, то, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини» [3, с. 42], як «одиницю ментальності даної культури» [7, с. 49]. Перше уявлення концепту – це одночасний прояв індивідуального та загального представлення чогось. Надалі концепт – мікромодель культури, а культура – мікромодель концепту. Аналіз численної літератури дає підставу вважати, що концепти є наше знання про оточуючих нас живих істот і об'єктах, які реалізують «базову когнітивну

сутність, що дозволяє пов'язувати зміст зі словом» і «з психологічної точки зору виконують функцію категоризації» [5, с. 15].

Концепт – найзагальніша, максимально абстрагована одиниця, яка репрезентує свідомість, що зазнала когнітивної обробки ідея «предмета» в сукупності всіх валентних зв'язків, зазначених національно-культурних маркувань [8, с. 268]. Деякі науковці заперечують обов'язкову наявність візуального прототипу образу у концепту і вживають термін «концепт» тільки стосовно до абстрактних сутностей (наприклад, «воля», «щастя») і ментефактів [14, с. 272].

Наведений аналіз визначень показує, що розуміння терміну «концепт» в сучасній лінгвістиці варіативне. Існує як вузьке розуміння терміна «концепт», так і більш широке. Безперечним визнається лише те положення, що концепт належить свідомості і включає, на відміну від поняття, не тільки описово-класифіковані, а й чуттєво-вольові та образно-емпіричні характеристики. Концепти не тільки мисляться, а й переживаються [15, с. 41].

Підходи, що існують в лінгвістиці, до розуміння концепту зводяться, як правило, до лінгвокогнітивного та лінгвокультурного осмислення цього явища. Так, наприклад, концепт як лінгвокогнітивне явище є «одиницею ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативною змістовною одиницею пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи мови і всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [17, с. 90].

А з точки зору лінгвокультурного підходу розуміння культурного концепту полягає в тому, що він визнається базовою одиницею культури, її концентратом [20, с. 116].

Необхідно підкреслити, що лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними. Концепт як ментальне утворення в свідомості індивіда є виходом на концептосферу соціуму, культуру, а концепт як одиниця культури – це фіксація колективного досвіду, який стає

надбанням індивіда. Ці підходи відрізняються векторами по відношенню до індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт – це напрямок від культури до індивідуальної свідомості.

В даний час в лінгвістиці існує цілий ряд близьких за змістом термінів, наприклад, «поняття», «фрейм», «гештальт». Для ясності розуміння терміну «концепт» необхідно розглянути дані поняття і встановити їх відмінності в порівнянні з концептом.

В українській мові слово «концепт» є калькуванням латинського слова «conceptus» (поняття). Створюється враження, що ці терміни синонімічні, але це далеко не так. В даний час вони досить чітко розмежовані і диференційовані. «Поняття» вживається в першу чергу в логіці та філософії, а «концепт» в культурології та лінгвістиці. Термін «поняття» тягне за собою систему логічних термінів, таких як «судження» і «умовивід»; в цьому сенсі термін – «поняття» є згустком раціональної частини концепту, той зміст, який включає основні суттєві характеристики об'єкта [18, с. 128].

Те загальне, що об'єднує перераховані вище поняття – це їх ментальна природа. Різниця полягає в тому, що вони характеризують те, що зберігається в пам'яті, одиницю інформації з різних сторін [21, с. 50]. Так, «гештальт» підкреслює цілісність образу, неможливість звести його до суми ознак, а «фрейм», навпаки, структурує інформацію, конкретизує її в міру розгортання фрейму. Це гештальт в його динаміці.

Концепт – це те, що зберігається в індивідуальній або колективній пам'яті значима інформація, що володіє певною цінністю, пережита інформація [25, с. 6].

З огляду на актуальність і принципову сумісність лінгвокогнітивного та лінгвокультурного підходів до розуміння концепту, основним терміном лінгвістичного дослідження і об'єктом можна визнати концепт і його фреймову

структуру. Пропонований інтегральний підхід до аналізу концепту дозволяє систематизувати різні розуміння цих ментальних сутностей.

Багато вчених вважають концепт як мінімум тривимірним утворенням і виділяють його предметно-образну, понятійну і цілісну складові. Так, образна сторона концепту включає в себе зорові, слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, подій, відображених в нашій пам'яті, це релевантні ознаки практичного знання. А понятійна сторона концепту – це те, як концепт зафіксований на мові, його позначення, опис, структура, дефініція, порівняльні характеристики даного концепту по відношенню до інших концептів. Ціннісна (інтерпретаційна) сторона концепту характеризує важливість цього психічного утворення як для індивіда, так і для всього мовного колективу [26].

Важливим моментом в даному розумінні концепту є так само теза про те, що «концепт виявляється у промові повністю» [30, с. 28]. Так, науковці наводять такі аргументи:

- 1) концепт – це результат індивідуального пізнання, а індивідуальне вимагає комплексних засобів вираження;
- 2) концепт не має конкретної структури, він об'ємний, і тому не може бути виражений повністю;
- 3) неможливо зафіксувати значення концепту [29, с. 61].

Аналіз теоретичних джерел показує, що в науці поняття «концепт» дозволяє з нових позицій розглядати закономірності та особливості кореляції мови, свідомості і культури, а, отже, і нові аспекти взаємодії когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, психології, культурології, філософії. Це розширює рамки змістовного аналізу мовних явищ, і надає значно більшу глибину і ефективність семантичним дослідженням.

Найбільш детально розроблена типологія концептів Кононенко В:

- 1) розумові картинки (конкретні зорові образи – собака «німецька вівчарка»);
- 2) схеми (менш детальні образи – будинок як житло);
- 3) гіпероніми (дуже узагальнені образи – дерево);
- 4) фрейми (сукупність збережених в нашій пам'яті асоціацій – Новий рік);
- 5) інсайти (знання про функціонально призначеного предмета);
- 6) сценарії (знання про сюжетний розвитку подій);
- 7) калейдоскопічні концепти (сукупність сценаріїв і фреймів, пов'язаних з переживаннями і почуттями - щастя) [17].

Розмежування концепту і поняття, а також зв'язок концепту та значення належать до головних дискусійних проблем сучасної лінгвоконцептології. Концепт і поняття є термінами різних наук: перший з них є терміном логіки та культурології, а другий вживається в логіці та філософії [10]. В понятті розрізняють його об'єм (сукупність речей, охоплених цим поняттям) та зміст (сукупність об'єднаних в ньому ознак одного чи декількох предметів), концепт ж у свою чергу передбачає зміст поняття, понятійну частину значення, смисл слова [32].

Як бачимо не викликає сумніву, що концепт є не тотожним із значенням слова. Багато сучасних лінгвістів, що займаються дослідженнями в царині когнітивної концептології, погоджуються, що концепт належить свідомості людини і є оперативною одиницею пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи, всієї картини світу, відображеної в людській психіці [17, с.89]. Тобто він є результатом взаємодії значення слова у процесі пізнання світу, у призмі особистого та колективного досвіду, який і лежить в основі розмежування лінгвокогнітивного та лінгвокультурного концептів. Незважаючи на певні розбіжності у визначенні концепту, більшість когнітологів визнає, що цьому феномену властива певна структура [14].

Концепт, будучи найважливішою категорією цілого ряду гуманітарних наук, є неоднорідним утворенням. Виділяються конкретні і абстрактні, індивідуальні та групові концепти.

З позиції лінгвокультурології виділяють три основні компоненти концепту:

- 1) поняттєва складова, що відображає дефініційну структуру,
- 2) образна складова, що фіксує когнітивні метафори в мовній свідомості,
- 3) ціннісна (значуща) складова, що визначається місцем, яке займає концепт в лексико-граматичній системі певної мови, сюди входять також етимологічні та асоціативні характеристики [18].

Структура та значення концептів виявляються через значення мовних одиниць, що репрезентують даний концепт та їх словникових тлумачень [20, с. 26]. Першочергово аналіз концепту означає визначення його репрезентів у мові, для кожного з яких приводяться словникові дефініції [21].

Процес формування концептів, концептуальних структур та концептосфери загалом носить назву концептуалізації. Мовна концептуалізація як сукупність прийомів семантичного уявлення плану змісту лексичних одиниць відмінна у різних культурах, однак, саме специфіка семантики одиниць природної мови концептологічно відображає «мовну картину світу» [30, с. 238].

Прототипи відображають стереотипи, які функціонують у певному соціумі, культурні установки, а також вербалізують квазісимволи і квазіеталони. Звідси випливає, що концепт – всеосяжне і складне ментальне утворення, яке поєднує у собі різні уявлення:

- наукові та наївні поняття,
- культурні установки,
- стереотипи,
- емоційні оцінки і раціональні підходи,

- конкретні й абстрактні уявлення, що мають чіткі межі та розмитий зміст.

Пізнаючи навколишній світ, людина формує й розвиває своє вміння орієнтуватися у ньому на основі засвоєних знань; у той же час вона класифікує процеси, що відбуваються навколо неї та визначає місце подій у цій класифікації. Головне місце у цьому процесі «сортування» фактів і явищ навколишньої дійсності займають процеси концептуалізації й категоризації.

Таким чином, дефініцій поняття «концепт» в науковій літературі вже досить багато. Попри всю різноманітність варіантів тлумачення «концепт» однакостайно визнається одиницею ментального простору. Він структурує знання про світ і відображає національну специфіку членування світу. Під концептом ми розуміємо операційну одиницю думки як спосіб і результат квантифікації і категоризації знання, оскільки його об'єктом є ментальні сутності простору ознак характеру, утворення яких значною мірою визначається формою абстрагування, модель якого задається самим концептом, тим самим він не тільки описує свій об'єкт, але і створює його.

1.2. Особливості відтворення лінгвокультурних концептів в процесі перекладу

Для розуміння концепту в контексті лінгвокогнітивістики та лінгвокультурології ключовою є парадигма перетворення початкової мови в новий формат. З точки зору когнітивної лінгвістики процес перекладу можна визначити як сприйняття інформації одного виду (оригінального тексту) та її трансформацію у інший вигляд (текст перекладу). Цей процес відбувається на високому рівні складності та охоплює всю структуру інформації, при цьому когнітивна система перекладача виступає як ключовий засіб трансформації [18,

с. 2]. Після цього етапу виникають перекладацькі механізми, які переходять у ментальний простір і передбачають моделювання взаємозв'язків між реальним, ментальним і вербальним, які є основою когнітивної організації людини. Після завершення процесу вихідний текст виходить із ментальної реальності перекладача і стає частиною реальної комунікації [21, с. 141].

В процесі перекладу початковий текст залишається незмінним, виступаючи лише джерелом актуалізації концептів у свідомості, особливо тих, які є прототипними значеннями слів у тексті. Ці концепти, взаємодіючи між собою та з фоновими знаннями та контекстом, перетворюються у смисли, що формують певну смислову структуру [30, с. 71]. Цей процес описується як розчленування та перегрупування концептів під час переходу на мову думки, де перекладач вибирає та розміщує концепти так, щоб вони відповідали значенням мовних одиниць перекладу [20]. Під час аналізу концептів у перекладеному тексті перекладач розкладає концепт на компоненти і вибирає найцінніший елемент, який стає основою для концептуальної картини світу з унікальним кодом національно-культурних чинників.

Суть когнітивної моделі в контексті перекладу виражається в ідеї організації концептів та пошуку відповідних засобів для їх передачі в перекладі. Науковці підкреслюють необхідність того, щоб перекладач осмислив когнітивну модель культури-відправника таким чином, щоб оригінальний фрагмент цінного досвіду став не прогалиною у його свідомості, а складовою його комунікативної компетенції [27]. Подальше наголошення вчених спрямоване на ключове питання перекладу – концептуальної організації знань при розумінні та передачі повідомлень. Використання когнітивного моделювання є одним із методів оцінки адекватності передачі когнітивної інформації, в рамках якого створюються когнітивні карти для мовної одиниці та її еквівалента в перекладі [20, с. 171].

Визначають основні компоненти невідповідності в концептуальних картинах світу, які перешкоджають комунікації, включаючи ключові аспекти

національного менталітету і свідомості, національні риси характеру, та ступінь адекватності відтворення дійсності мовою [15]. Одним із способів вирішення проблем відображення концепту в тексті перекладу може бути створення лінгводидактичного порівняльного корпусу вербалізованих ключових концептів. Цей корпус служить для створення концептуального простору в міжкультурному спілкуванні, опосередкованому перекладом. Важливо, щоб до цього корпусу входили не лише концепти, що відображають певну національно-культурну особливість, а й ті, що, несучи в собі семантику ядерного шару, також містять культурну інформацію у своїх периферійних шарах [21].

Однією з ключових проблем перекладу концептів у літературному творі є можливість виникнення вторинного концепту під час вибору еквівалентів для первинного. Ускладнення виникає тому, що слово, вжите у конкретному контексті, може активувати не прототипний, або другорядний концепт. Навпаки, можлива ситуація, коли одне слово може активувати більше концептів, ніж ті, які пропонує словник для його еквівалентів. Крім того, несумісність фонових знань перекладача може призвести до ускладнень у встановленні зв'язків між концептами, неправильного розуміння первинного значення слова та активізації невірної концепту [30].

Переклад мовних засобів для вираження концепту в художньому тексті вимагає від перекладача використання різноманітних теоретичних моделей перекладу, як класичних, так і сучасних. Найпоширенішими серед них є:

- ситуативно-денотативна,
- трансформаційна,
- семантична
- та комунікативні моделі.

Ситуативно-денотативна модель перекладу полягає у тому, що перекладач звертається до реальності для пошуку відповідного відтворення [30]. Згідно з цією моделлю, будь-яка ситуація може бути описана мовними засобами будь-якої мови, навіть якщо в мові відсутні лексичні одиниці для позначення

конкретних явищ реальності [5]. Перекладач сприймає зміст оригіналу, встановлює відповідність між ситуацією та реальністю, та тлумачить її за допомогою мови перекладу. Такий процес називається інтерпретацією [7, с. 49].

Модель трансформаційного перекладу встановлює відповідності між синтаксичними структурами оригіналу та перекладу; часто цю модель доповнює семантичний компонент. Ці моделі єдиний комплекс, відповідно до якого перекладач виконує ряд трансформацій з метою досягнення еквівалентності [7]. Ця модель передбачає спрощення синтаксичних структур в межах мови оригіналу до основних «ядерних» структур та слів – до набору сем, оскільки припускається, що елементарні структури різних мов близькі один до одного, тому їх можна легко замінити під час перекладу [15]. Трансформаційно-семантична модель перекладу визначає різні типи трансформацій та відображає залежність мовних засобів перекладу від мовних одиниць оригіналу.

Між текстами оригіналу та перекладу існують складні взаємозв'язки, які обумовлені комунікативним ланцюгом, що включає блоки автора оригіналу, перекладача та одержувача перекладу [5]:

- Блок автора визначається як немовна реальність тексту оригіналу та культурна спадщина автора, що впливають на стилістику оригінального тексту.
- Блок перекладача охоплює сприйняття тексту оригіналу, його перекодування та редагування тексту перекладу для збереження стилістики оригіналу та забезпечення зрозумілості для одержувача.
- Блок одержувача визначає реалізацію кінцевої мети перекладу як комунікативного процесу. Одержувач, будь то окрема особа чи колектив, володіє власною культурою, мовою та перебуває в певних соціокультурних умовах. Завдання перекладача полягає в адаптації тексту з урахуванням цих аспектів, зробивши його прийнятним для реципієнта, а також зберігаючи жанрово-стилістичну цілісність та зміст твору [21].

Комунікативні моделі перекладу відображають актуальні дослідження у галузі перекладознавства, оскільки вони розглядають перекладача як посередника та враховують інші аспекти, такі як:

- культурний,
- соціальний,
- прагматичний тощо [18].

Це особливо важливо для перекладу мовних засобів вербалізації концептів.

Відтворення лінгвокультурних концептів в процесі перекладу є складним завданням, що вимагає від перекладача врахування культурних особливостей та специфіки кожної мови. Нижче наведено деякі особливості, які важливо враховувати при відтворенні лінгвокультурних концептів:

- Контекстуальне розуміння

Перекладач повинен ретельно розуміти контекст, в якому вживається концепт в оригіналі. Це включає розуміння суспільних, історичних та культурних обставин, що впливають на концепт.

- Культурні асоціації

Концепти часто мають глибокі культурні асоціації, які можуть бути важливими для їх правильного відтворення. Перекладач повинен знати, які асоціації викликає концепт в культурі вихідної мови і знайти еквіваленти в мові призначення, щоб зберегти сенс.

- Ідіоми та фразеологізми

Деякі лінгвокультурні концепти виражаються через ідіоми чи фразеологізми, які можуть бути унікальними для кожної мови. Перекладач повинен шукати вирази, які максимально відтворюють аналогічний вираз в іншій мові.

- Інтеграція з мовною системою

Перекладач повинен вміло вписати лінгвокультурний концепт у мовну систему цільової мови, враховуючи граматичні та стилістичні особливості.

- Дотримання норм мовлення

Переклад повинен відповідати стандартам і нормам мовлення мови призначення, але при цьому зберігати оригінальний колорит та сенс лінгвокультурного концепту.

У висновку слід відзначити, що концепція перекладу в контексті лінгвокогнітивістики та лінгвокультурології визначається парадигмою перетворення початкової мови в новий формат. Процес перекладу, згідно з когнітивною лінгвістикою описується як сприйняття та трансформація інформації, де когнітивна система перекладача відіграє ключову роль у цьому перетворенні [10].

Початковий текст залишається незмінним, слугуючи лише джерелом актуалізації концептів у свідомості. Підкреслюється роль перекладацьких механізмів, які переходять у ментальний простір і взаємодіють з реальним, ментальним і вербальним, формуючи смислову структуру. Важливим аспектом в даному контексті є розгляд питань незмінності початкового тексту та його здатності актуалізувати концепти у свідомості. Підкреслюється, що концепти, взаємодіючи з фоновими знаннями та контекстом, перетворюються у смисли, що формують концептуальну картину світу.

Когнітивна модель в контексті перекладу визначається ідеєю організації концептів та пошуку відповідних засобів для їх передачі. Важливо, щоб перекладач осмислив когнітивну модель культури-відправника для уникнення прогалин у своїй комунікативній компетенції.

Особливу увагу приділяється відтворенню культурного концепту в перекладі. Зазначається, що етноспецифічні концепти ускладнюють процес перекладу, вимагаючи від перекладача глибоких фонових знань.

Наголошується на важливості розгляду можливості виникнення вторинного концепту під час вибору еквівалентів для первинного в художньому тексті. Переклад мовних засобів вимагає використання різноманітних теоретичних моделей перекладу, таких як ситуативно-денотативна, трансформаційна, семантична та комунікативні моделі.

1.3. Лінгвокультурна лакунарність як перекладацька проблема

Щодо відтворення культурного концепту в перекладі, неможливо уникнути розгляду поняття лінгвокультурної лакунарності. Основою культурологічної лакунарності є відмінність у способі організації чи репрезентації екстралінгвістичного знання в культурі оригіналу та культурі перекладу. Культурологічна лакуна, що розглядається як фрагмент цінного досвіду культури, є когнітивною моделлю культури відправника та виступає як важливий концепт у культурології [7, с. 170]. Етноспецифічні концепти ускладнюють процес перекладу, вимагаючи від перекладача глибоких фонових знань. Важливо враховувати, що відсутність концепту в певній лінгвокультурі є менш поширеним явищем, ніж відсутність однозначного виразу для концепту [5].

В процесах порівняння лексики двох мов можна визначити лакуни, тобто «білі плями» на семантичній карті однієї з мов. З точки зору більшості лінгвістів, ці прогалини виникають через відсутність еквівалента у вигляді слова в іншій мові. Лакуни розглядаються як пропуски в лексичній системі мови, відсутність слів, які могли б існувати у мові, враховуючи її завдання відображати явища об'єктивної дійсності та лексичну систему. Паралельно з поняттям «лакуна» використовуються і інші терміни, такі як «безеквівалентна лексика», «реалія», «культуроспецифічне слово» [30].

Широко використовується термін «реалія», який означає слова та словосполучення, що служать для позначення явищ і предметів, специфічних для певної країни, і не існують в практичному досвіді людей, які говорять іншою мовою. Сюди входять терміни, які позначають різноманітні предмети матеріальної та духовної культури, що є характерними тільки для даного народу,

наприклад, назви страв національної кухні, види національного одягу, народні танці, а також словосполучення, які позначають політичні установи і суспільні явища, що є унікальними для певної країни:

- *Borscht, a traditional Ukrainian soup.*
- *Hula, a traditional Hawaiian dance.*
- *Oktoberfest, a famous beer festival in Germany.*

Реалії відрізняються тим, що вони широко входять до загальнонаціональної мови, відображаючи зв'язок між мовою, суспільством і культурою. Їх поява пов'язана із змінами в матеріальному та духовному житті суспільства, що призводить до формування реалій у мові. Деякі дослідники вважають термін недостатнім, оскільки він охоплює явища позамовної дійсності та їхні культурні еквіваленти та номінацію цих концептів у мові. Розглядаємо вивчення лакун в мові як перспективний напрямок у зіставній лінгвістиці, використовуючи терміни (лакуни, безеквівалентна лексика тощо) з однаковою вагою.

Лінгвокультурна лакунарність виникає як перекладацька проблема, коли виникає відсутність точного еквівалента в одній мові для певного терміну чи концепту, який існує в іншій мові. Ця проблема стає особливо складною, коли між двома культурами існують відмінності в уявленнях, цінностях або традиціях [5].

Лінгвокультурна лакунарність може виникати внаслідок відсутності аналогів або семантичних відтінків, що призводить до необхідності вибору найбільш адекватного вислову або опису для передачі концепції в іншій мові.

Для подолання цієї проблеми, перекладач повинен виявити культурні особливості, ретельно досліджувати контекст і враховувати аудиторію, забезпечуючи точне та адаптоване перекладене висловлення.

Лінгвокультурна лакунарність також може виникати внаслідок відмінностей у сфері термінології, використання вартісних суджень та вираження концептів, що мають глибокий культурний зв'язок. Це особливо

важливо при перекладі художніх чи філософських текстів, де існують унікальні елементи культурного контексту.

Щоб успішно подолати лінгвокультурну лакунарність, перекладач повинен мати глибокі знання не лише мови, а й культури обох мовних спільнот. Важливо враховувати історичний, соціокультурний та ментальний аспекти для точного передавання сенсу та відтворення контексту.

Розробка та застосування стратегій адаптації, пошук еквівалентів за значенням або залучення додаткового пояснення можуть бути корисними методами для подолання лінгвокультурної лакунарності в процесі перекладу.

Лінгвокультурна лакунарність може виникати через різницю в традиціях, цінностях, звичаях та інших аспектах культури мовного співтовариства. Перекладач повинен знати та розуміти ці культурні аспекти, щоб знайти адекватний еквівалент у цільовій мові.

Зазвичай виділяють кілька типів лакун [15]:

- Лінгвістичні лакуни

Виникають як через відсутність еквівалента слова в мові А для слова в мові Б, так і через відсутність еквівалента для фразеологізму чи сталого словосполучення в іншій мові. Наприклад, українською мовою немає точного еквівалента для терміну FOMO, який означає страх пропустити захопливу чи цікаву подію, яка може відбуватися в іншому місці, часто викликаний публікаціями в соціальних мережах, в українській мові немає точного аналога для терміну Hangry, який поєднує слова «гоłodний» і «сердитий» і вказує на роздратування або нервовість через голод.

- Етнографічні лакуни (ЕЛ)

Вони обумовлені різницею в реальності двох народів, що може призводити до прогалин у лексиці. Це може бути зумовлено соціально-культурними причинами, коли предмет чи явище існує в одній культурі, але відсутнє в іншій, тому й немає відповідного слова. Наприклад, українською мовою відсутнє точне

слово для опису традиційного зібрання індіанських племен Powwow, що включає в себе музику, танці та різноманітні ритуали.

- Історико-етнографічні лакуни

Вони позначають предмети та явища, що існували в минулому, але втратили свою актуальність, стали архаїзмами. Наприклад, українською мовою відсутнє точне поняття "Mayflower Compact" – історичного документу, що визначив принципи самоврядування в американських колоніях.

- Імплицитні лакуни (ІЛ)

Це приховані прогалини, слова з семантичною своєрідністю, які не можна вважати абсолютними лакунами, але важко визначити абсолютну адекватність. Їх можна вільно перекладати, але вони приховують національну реальність. Наприклад, в українській мові немає прямого еквівалента для "empowerment" – концепції надання індивідам інструментів та впевненості для управління своїм життям.

- Стилiстичні лакуни

Обумовлені відсутністю слова чи фразеологізму з таким самим стилістичним забарвленням в одній мові, яке має ідентичне значення в іншій мові. Наприклад, українською мовою важко точно передати стильовий відтінок "tongue-in-cheek" – саркастичний, несерйозний коментар.

Більшість світової літературної творчості отримує від перекладача «допомогу в делакунізації» коли той адаптує, пояснює або виключає культурно-специфічну та пізнавальну інформацію [5]. Перекладачі активно створюють нові інтерпретації перекладів художніх творів, намагаючись знайти способи збереження смислової структури лакун, які існують в мові оригіналу.

Саме через свої особливості художній текст є найбільш важким об'єктом для перекладу. Перекладач повинен не лише зберегти його організацію та структуру, але й передати його інтенціональність, відтворюючи його естетичну функцію та виражаючи його значення та засоби формування смислу за допомогою мовних засобів перекладу. При цьому перекладач повинен зберігати

оригінальну мозаїку та множинність смислів тексту так, щоб відображення пробудження та роздуму залишалось на тому ж рівні, що й у випадку оригіналу, а також збагачувати ментальний простір читача та представника культури.

Проте, при цьому виникають труднощі, що призводять до елементарних перекладацьких помилок, через які текст може втратити свою художність, позбавившись одного з основних його характеристик.

Перекладацька помилка може бути або мовною, пов'язаною із значеннями (наприклад, неправильним вибором значення слова з словника), або помилкою на рівні змісту художнього тексту, що призводить до його спотворення чи зміни. Невдалі перекладацькі рішення завжди супроводжуються порушенням семантичної структури художнього тексту [11].

Основні помилки виникають внаслідок недостатньої рефлексії або її відсутності, і деякі з них описані нижче.

1. Неправильне розуміння та інтерпретація тексту оригіналу: це включає недостатнє володіння мовою оригіналу, невірну інтерпретацію тексту у перекладі та невміння враховувати жанрові особливості оригіналу при використанні мовних засобів перекладу. Помилкове сприйняття індивідуального стилю автора також може призводити до зміни сенсу, коли перекладений текст отримує іншу мету, ніж оригінал.
2. Невміння знаходити точний семантичний еквівалент: перекладач не може знайти точний еквівалент для відтворення лексики, включеної в оригінальний текст. Це також може включати невміння вибирати найбільш відповідний еквівалент для оцінювальних конотацій, стилістики та історії мови і суспільства. Перекладач не завжди точно сприймає значення в оригінальному художньому тексті та часто передає власну інтерпретацію, усуваючи або пропускаючи засоби створення сенсу.
3. Недостатній рівень знань перекладача щодо конструкції висловлювань у мові перекладу може призводити до перекладацьких помилок. Це

може включати невідомість закономірностей мовної комунікації або недбале ставлення до них, а також невідомість законів ритмічної організації тексту [15]. Недостатні знання можуть призвести до неправильного розуміння оригіналу художнього тексту через відсутність необхідної підготовки.

Додатковим важливим фактором для успішного перекладу є когнітивний досвід самого перекладача, який є обов'язковим для розуміння змісту оригінального тексту. Якщо когнітивний досвід перекладача є еквівалентним або перевищує когнітивний досвід автора оригіналу, герменевтичний (тлумачний) етап перекладу виявиться успішним [5]. В іншому випадку можуть виникнути перекладацькі помилки, які можуть бути класифіковані наступним чином:

- Пропуски;
- Сліпе копіювання тексту оригіналу без розуміння його змісту;
- Заміна динамічного ракурсу автора власним через недостатність когнітивного досвіду.

Отже, лінгвокультурна лакуарність виникає з різниці в культурних аспектах мовного співтовариства, таких як традиції, цінності та звичаї. Розрізнення типів лакун, таких як лінгвістичні, етнографічні, історико-етнографічні, імпліцитні та стилістичні, вказує на різноманіття прогалин у мовній та культурній областях. Перекладачі, конфронтуючися з цими лакунами, активно використовують стратегії «делакунізації», спрямовані на збереження смислової структури та ментального контексту оригіналу в процесі перекладу художніх творів.

Особливості художнього тексту роблять його складним об'єктом для перекладу, де важливо не лише зберегти організацію та структуру, але і передати його естетичну функцію та інтенціональність. На жаль, цей процес супроводжується труднощами та ризиками перекладацьких помилок, які можуть призвести до втрати художнього характеру тексту.

Помилки перекладу, чи то на мовному, чи то на змістовному рівні, можуть порушити семантичну структуру художнього тексту. Важливо враховувати, що успішний переклад потребує не лише знань мови, але й когнітивного досвіду, щоб враховувати і розуміти особливості культур та менталітетів. Із врахуванням цих аспектів перекладач може ефективно подолати лінгвокультурні лакуни та зберегти художній характер тексту в цільовій мові.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ ПЕРІОДУ МОДЕРНІЗМУ

2.1 Література періоду модернізму: характеристика та ключові англомовні автори

На загальних засадах можна сказати, що «модернізм» характеризувався свідомим і часто радикальним відходом від традиції та, відповідно, використанням нових та інноваційних форм вираження. Багато стилів у мистецтві та літературі кінця 19-го та початку 20-го століття помітно відрізняються від тих, що передували їм. Термін «модернізм» взагалі охоплює творчий вихід митців і мислителів, які вважали, що «традиційні» підходи до мистецтва, архітектури, літератури, релігії, соціальної організації (і навіть самого життя) застаріли в контексті нових економічних, соціальних та політичних умов повністю індустріалізованого суспільства.

Серед стрімких соціальних змін і значущих досягнень у науці (включаючи соціальні науки), модерністи відчували себе відчуженими від того, що можна б назвати вікторіанською мораллю та конвенціями. Вони вирушили в пошук радикальних відповідей на радикальні зміни, підтверджуючи силу людини впливати на своє оточення через експериментацію, технології та науковий прогрес, визначаючи потенційні перешкоди для «прогресу» у всіх аспектах існування, щоб замінити їх оновленими альтернативами.

Модернізм, походячи від французького "moderne" – новітній, сучасний, є сукупним терміном, пов'язаним із новаторськими та нетрадиційними концепціями. Основна ідея полягає в розумінні модерності та естетичному відношенні до неї. За Т. Адорно, одним із теоретиків модернізму, на філософському рівні модернізм слід розглядати як діалектику нового, що є постійним прагненням до нового, а не лише новим у конкретній формі [38].

Модернізм – епоха в історії європейської культури з кінця ХІХ до початку ХХ століття, яка володіє певною завершеністю та цілісністю. Існує різні точки зору щодо походження модернізму. Довгий час вважалося, що це мистецьке явище виникло у Франції в 70-х роках ХІХ століття, а його першими виявами були імпресіонізм і символізм. Деякі вчені вважають термін «модернізм» недоречним і віддають перевагу вивченню конкретних напрямків у мистецтві та літературі цього періоду, що мають часові та художні орієнтири.

Однак кожен художній напрям, виявляючи свою унікальність, характеризується загальними визначальними рисами модернізму:

- експериментальність,
- формотворчість,
- тягнення до умовних засобів,
- перевага форми над змістом
- та антиреалістична спрямованість.

Мистецький феномен модернізму, на порозі нового століття, викликав кардинальні зміни у світосприйнятті та естетичних уявленнях. Модерністське

мистецтво визначалося суб'єктивністю, відкидаючи реалістичну об'єктивність. Його представники відкидали традиційну модель реальної людини в суспільному та історичному контексті, базовану на культурі матеріального світу та людського розуму.

Процес творчості модерністів є перетворенням реальних явищ, подій, проблем на ідіоми, символи, знаки – абстрактні форми, які не відображають дійсності, а лише символічно моделюють її. Згідно з теорією модернізму К. Фідлера, мета мистецтва полягала в тому, щоб бути «мистецтвом для митців, а не для мас людей» [38]. Найкращі представники модерністського мистецтва завжди вважалися елітарними, важкими для сприйняття, і кожен визнаний митець-модерніст володів яскраво вираженою неповторністю.

Термін «модернізм» охоплює не лише новий етап самоусвідомлення європейської спільноти, але й визначає художній метод цього періоду. Художній метод тут розглядається як система принципів ідеї та образного відтворення дійсності, проте в теоретичних поглядах на нього існує певна неоднозначність.

Деякі дослідники розглядають художній метод як комплекс художніх прийомів і засобів, тоді як інші трактують його як принципи естетичного ставлення мистецтва до дійсності чи як систему світоглядних доміант конкретного митця.

У літературній історії виділяють різні художні методи, такі як:

- бароко,
- класицизм,
- сентименталізм,
- романтизм,
- реалізм,
- натуралізм,
- символізм
- та саме модернізм.

Більшість вчених поділяє думку, що художній метод охоплює загальні принципи відображення дійсності. Різні художні методи об'єднуються в літературному напрямі та в індивідуальному стилі письменника, і цей метод як засіб художнього пізнання не обмежений часовими або географічними рамками. У той час як художні методи постійно змінюються, художні напрями виникають лише один раз, розвиваються та припиняють своє існування згодом [44].

Літературний напрям представляє собою конкретно-історичне втілення художнього методу, що виявляється у спільності ідей та естетики письменників певного історичного періоду. Художній метод виражає типові риси ідеї та демонструє сутність явища, тоді як літературний напрям показує, як ці типові риси реалізуються у національному контексті. Питання стосується художнього методу, в той час як літературний напрям виявляє його реалізацію чи вияв у конкретних творах письменників.

Наприкінці XIX та на початку XX століття модерністське мистецтво, політика, наука і культура почали домінувати не лише у Західній Європі та Північній Америці, але майже в кожній цивілізованій області на землі, включаючи рухи/.

Модернізм як літературний рух досяг свого піку в Європі між 1900 та середи 1920-х років. «Модерністська» література ставила перед собою естетичні проблеми, схожі на ті, що досліджувалися в нелітературних формах сучасного мистецтва, таких як живопис. Абстрактні твори Гертруди Стайн, наприклад, часто порівнювали з фрагментарним і багатоперспективним кубізмом її друга Пабло Пікассо. Загальні тематичні питання модерністської літератури добре узагальнюються соціологом Георгом Зиммелем: «Найглибші проблеми сучасного життя випливають з вимоги індивіда зберігати автономію та індивідуальність свого існування перед потужними соціальними силами, історичною спадщиною, зовнішньою культурою та технікою життя».

Акцент модерністів на радикальному індивідуалізмі можна спостерігати в багатьох літературних маніфестах, які видали різні групи в межах руху. Турботи,

висловлені Зиммелем вище, зазначаються у Першому Німецькому Дадаїстському маніфесті 1918 року Річарда Хульзенбека: «Мистецтво в своєму виконанні та напрямку залежить від того часу, в якому воно живе, і художники є створіннями свого часу. Найвищим мистецтвом буде те, яке свідомо представляє тисячі проблем дня, мистецтво, яке видно було видно розірвано вибухами минулого тижня. Найкращі та найнезвичайніші художники будуть тими, які кожну годину витягують лахміття своїх тіл з бурхливого потоку життя, які, з кровавими руками та серцям, твердо тримаються інтелекту свого часу».

Культурна історія людства створює унікальну загальну історію, яка пов'язує попередні покоління з поточним поколінням людей, і модерністська реконтекстуалізація індивіда в межах цього отриманого соціального спадку може бути виявлена в «міфічному методі», який Т.С. Еліот розкрив у своїй дискусії про «Уліса» Джеймса Джойса: «Використовуючи міф, маніпулюючи тривалим паралелізмом між сучасністю та давністю, містер Джойс використовує метод, яким інші повинні його слідувати ... Це просто спосіб контролю, упорядкування, надання форми і значення великому панорамі марноти і анархії, яка є сучасною історією».

Модерністська література включала таких авторів, як:

- Кнут Гамсун (чия новела «Голод» (1890) вважається першою «модерністською» новелою),
- Вірджинія Вулф,
- Т. С. Еліот,
- Гертруда Стайн,
- Ділан Томас,
- Поль Лоуренс Данбар,
- Езра Паунд,
- Міна Лой,
- Джеймс Джойс,
- Х'ю МакДіармід,

- Вільям Фолкнер,
- Жан Тумер,
- Ернест Хемінгуей,
- Райнер Марія Рільке,
- Франц Кафка,
- Роберт Музіль,
- Джозеф Конрад,
- В. Б. Єйтс та інші [38].

Отже, розглянемо детальніше основні риси літератури модернізму:

- Експериментальність та новаторство.

Модерністи відмовлялися від класичних форм та експериментували із структурою та стилем тексту. Вони шукали нові способи вираження індивідуальності та сприйняття світу.

- Розчленування часу.

Модерністи використовували різні техніки для розчленування часового лінійного порядку. Це може включати в себе використання флешбеків, монтажу, нелінійної структури оповідання.

- Індивідуалізм та психологізм.

Автори модернізму ставили акцент на психології персонажів та їх внутрішній світ. Вони висловлювали індивідуалістичні погляди та вивчали внутрішні конфлікти.

- Соціокультурні виклики.

Літературна творчість модерністів віддзеркалювала соціальні та культурні зміни. Вони ставили питання про місце людини в суспільстві, висловлювали сумніви у стандартних цінностях та викликали встановлені уявлення.

- Використання символізму та метафор.

Модерністи використовували символізм та метафори для передачі складних ідей та емоцій. Твори були наповнені глибокими, часто алегоричними значеннями.

- Літературні групи та журнали.

Художній метод і літературний напрям визначають творчі процеси кожного митця. Літературний напрям є специфічним синтезом художнього методу та індивідуального стилю письменника. Наприклад, на межі ХІХ–ХХ століть з'явилися літературні напрями імпресіонізму та символізму, які об'єдналися під загальною назвою «модернізм» [37].

Літературний модернізм, що охоплює період приблизно з кінця 19-го до середини 20-го століття, відзначається різноманіттям і експериментами у стилі та формі. Розглянемо детальніше кілька видатних та представницьких творів з цього періоду:

- Джеймс Джойс – «Улісс» (Ulysses).

Цей роман вважається одним із шедеврів світової літератури. Джойс використовує відмінний стиль та техніку, щоб розповісти історію за один день в житті трьох головних персонажів у Дубліні.

- Вірджинія Вульф – «Місіс Деллоуей» (Mrs Dalloway).

Роман Вірджинії Вульф висвітлює один день в житті головної героїні, використовуючи внутрішні монологи та потік свідомості.

- Френсіс Скотт Фіцджеральд – «Великий Гетсбі» (The Great Gatsby).

Роман, який досліджує питання американської мрії та моральної деградації в розкішному світі 1920-х років.

- Еліот Т.С. – «Пустеля» (The Waste Land).

Сучасники вважають поему Еліота однією з найважливіших творів модернізму. Вона відзначається складністю структури та різноманіттям літературних відсилань.

- Ернест Хемінгуей – «І сонце сходить» (The Sun Also Rises).

Цей роман описує життя «загубленого покоління» після Першої світової війни. Хемінгуей використовує лаконічний стиль та реалістичне зображення подій [38].

Отже, модернізм, який походить від французького терміну "moderne" – новітній, сучасний, визначає епоху в історії європейської культури, що охоплює період від кінця XIX до початку XX століття. Цей термін включає в себе новаторські та нетрадиційні концепції, які привнесли значні зміни у світосприйняття та естетичні уявлення. Модернізм розглядається не лише як новий етап самоусвідомлення європейської спільноти, але й як художній метод цього періоду.

Літературний напрям модернізму, як конкретно-історичне втілення художнього методу, визначається різноманіттям характеристик, які включають інтелектуалізацію, авторський суб'єктивізм, домінування індивідуалізму, новий тип героя та розкриття суперечливостей внутрішнього світу особистості. Модернізм виступає як своєрідний синтез художнього методу та індивідуального стилю письменника.

Характеризуючи типологічні ознаки модернізму, слід відзначити його експериментальність, формотворчість, тягнення до умовних засобів, перевагу форми над змістом, антиреалістичну спрямованість, культ сили волі, а також використання умовності, символіки та метафоричності. Мистецький феномен модернізму відображає кардинальні зміни у світосприйнятті та естетичних уявленнях на порозі нового століття.

Таким чином, модернізм став ключовим етапом у розвитку культури та мистецтва, вплинувши на художній метод і літературний напрям цього періоду. З його характеристик виокремлюються новаторські та визначальні риси, які дали початок новому етапу у творчості і самосвідомленні суспільства.

2.2 Особливості художнього перекладу та основні труднощі перекладу англomовних творів періоду модернізму

В теорії перекладу прийнято виділяти такі функціональні види перекладу, відповідно до класифікації текстів:

- переклади розмовних,
- офіційно-ділових,
- суспільно-інформативних,
- наукових,
- художніх текстів
- та релігійних творів [2, с. 16-17].

Відзначимо, що, художній переклад, це особливий вид перекладу, навіть, можна сказати, вид мистецтва, який ні в якому разі не можна порівняти з діловим або, наприклад, технічним перекладом, адже в цих перекладах інформація відбивається офіційними фразами і спеціальними термінами. У художньому ж перекладі важливо описати текст барвисто, щоб текст став захоплюючим, а точне формулювання тексту тут зовсім не важлива [2].

Виходячи з цього, «художній текст – це комунікативний спрямований вербальний твір, що володіє естетичною цінністю, виявленою в процесі його сприйняття» [1, с. 3].

Художній переклад – це переклад художніх творів. Художня література відрізняється від інших мовних творів, оскільки її основна мета – естетичний вплив на читача. Таким чином, можна вважати, що основною функцією художньої літератури є художньо-естетична, що відрізняє її від інших актів мовної комунікації, в яких домінують роль відводиться інформативній функції [9, с. 95].

У наш час художні переклади стають дедалі популярнішими і охоплюють все жанрове розмаїття художньої літератури. Художній переклад, безсумнівно, вимагає професіоналізму, творчого підходу і винахідливості від перекладача.

Художній переклад – це вид оригінальної художньої творчості, в процесі якого літературний твір, що існує на одній мові, максимально повно відтворюється на іншій мові його художніми засобами.

Специфіка художнього перекладу зумовлена художньо-естетичною метою текстів, а також співвідношенням перекладу з літературною творчістю. Від давніх часів до наших днів невирішеним залишається проблема орієнтації на наближеність перекладу до тексту оригіналу або на сприйняття реципієнта [11].

У різні часові епохи домінувала то одна, то інша орієнтація. В наш час перекладачі намагаються знайти баланс і відтворити текст на мові перекладу в єдності змісту і форми без втрати національно-культурного компонента вихідного тексту.

У художньому перекладі виділяють наступні підвиди художнього тексту залежно від приналежності тексту до певного жанру: поезія, проза, п'єса, сатира, пісня та інші [16].

При роботі з художніми текстами, перекладач стикається зі специфікою, властивою тому чи іншому жанру, тому до перекладача завжди пред'являються більш високі вимоги, ніж до автора твору. Від підсумкової форми змісту залежить естетична цінність твору і ступінь впливу на читача [6].

У художніх творах використовуються одиниці і засоби всіх стилів, але, коли вони включені в нову систему, ці елементи набувають естетичної функції [22, с. 17].

Художній текст має низку особливих ознак. Для нього характерна велика кількість тропів і фігур мови [19, с. 107].

Перекладач повинен врахувати велику кількість вимог, щоб відтворити текст, який в повній мірі й адекватно представляє оригінал.

Серед критеріїв можна виділити:

- адекватність перекладу;
- збереження по можливості великої кількості тропів і фігур мови;
- переклад повинен сигналізувати про епоху створення;

- репрезентувати принаймні основні особливості того чи іншого літературного напрямку, до якого належить автор;
- відтворювати індивідуальний стиль автора оригіналу [23].

Для створення професійного художнього і літературного перекладу перекладач, безсумнівно, повинен володіти певними літературними здібностями, а саме:

- розуміти гру слів,
- вміти «відчувати» лексичні, стилістичні нюанси тексту,
- вміло передавати засоби виразності,
- і точно знаходити еквіваленти фразеологічним одиницям, приказками та прислів'ями.

Складнощі в перекладі виникають у зв'язку з наявністю величезного числа стійких виразів, прислів'їв, приказок і афоризмів в мові оригіналу [31].

Таким чином, завдання перекладача полягає не тільки в тому, щоб перекласти текст наближено до оригіналу, але і перекласти його художньо, з огляду на стиль автора. Часто художня література гумористичного жанру будується на грі слів, інакше кажучи, на каламбурі. Завдання перекладача в цьому випадку полягає ще і в передачі комічного ефекту. Особливі труднощі виникають, коли перекладач змушений працювати з різними культурами.

Неможливо створити точний переклад без знайомства з культурою народу, епохою, часом, коли писався твір. Сленг, мовні особливості впливають на правильне сприйняття, наприклад, жартів, іронії, сарказму [24].

Таким чином, перекладач повинен не тільки володіти мовою оригіналу тексту, а й зобов'язаний володіти знаннями в галузі культури своєї країни і народів інших країн. Займатися художнім перекладом можуть далеко не всі фахівці в області конкретної мови. Від перекладача крім звичайних навичок потрібно ще ряд рис, які доповнюють комплекс стандартних професійних якостей. Наприклад, вміння вловлювати настрій, передавати емоційне забарвлення, вміння схвилювати читача, а не просто сухо викласти інформацію.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що перекладач несе відповідальність за якість перекладу художнього тексту. Неприпустимо спотворення інформації, яку намагається передати автор. Переклад художнього тексту повинен якомога повніше відповідати оригіналу, а також відобразити емоції, характер героїв. Таким чином, перекладач художньої літератури – це письменник, який майже з нуля пише книгу на своїй рідній мові і наповнює її змістом, зрозумілим реципієнту.

Термін «перетворення» (або «трансформація») може бути вжито лише в тому сенсі, в якому цей термін застосовується в синхронному описі мови взагалі: мова йде про певне ставлення між двома мовними одиницями, з яких одна є вихідною, а друга створюється на основі першої. В даному випадку, маючи вихідний текст на мові А, перекладач, застосовуючи до нього певні операції, створює текст на мові Б, який знаходиться в певних закономірних відносинах з текстом А [42, с. 6].

Відзначаючи певну метафоричність терміна «трансформація» в теорії перекладу, зазначають, що насправді мова йде про відношення між вихідним і кінцевим мовними виразами, про заміну в процесі перекладу однієї форми вираження другою, про заміну, яку ми образно називаємо перетворенням або трансформацією. Тобто це операції, які полягають в перетворенні сенсу.

Перекладацька трансформація – це такий процес перекладу, в ході якого система смислів, укладена в мовних формах вихідного тексту, сприйнята і зрозуміла перекладачем в силу його компетентності, трансформується природним чином внаслідок міжмовної асиметрії в більш-менш аналогічну систему смислів, що втілюються до форми мови перекладу [43, с.166].

Перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від мовних одиниць оригіналу до одиниць перекладу, називаються перекладацькими (міжмовними) трансформаціями. Оскільки перекладацькі трансформації здійснюються з мовними одиницями, що мають план змісту і план вираження, то

вони носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць.

Перекладацькі трансформації розглядаються в перекладі як прийоми перекладу, які може використовувати перекладач при перекладі різних текстів, в тих випадках, коли словникова відповідник відсутній, або не може бути використаний в умовах даного контексту.

Таким чином, перекладацькі трансформації – це процес перекладу, що полягає в застосуванні певних операцій таким чином, що відбувається трансформація, укладеного в вихідний текст на одній мові, в більш-менш аналогічний сенс, укладений в текст на іншій мові [41].

У лінгвістиці існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій і думок про способи їх застосування в процесі перекладу. Найбільш поширеною є класифікація Карабана В., в якій виділяються:

- лексичні трансформації:
 - транскрипція,
 - транслітерація,
 - калькування,
 - лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція);
- граматичні трансформації:
 - синтаксичне уподібнення,
 - членування речення,
 - об'єднання речень,
 - граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення);
- комплексні (лексико-граматичні) трансформації:
 - антонімічний переклад,
 - експлікація (описовий переклад),
 - компенсація [12].

Ажнюк Б. була запропонована інша класифікація можливих перекладацьких трансформацій:

Граматичні трансформації:

а) заміни

- числа;
- стану;
- частини мови.

б) зміну порядку слів / транспозиція;

в) членування:

- внутрішнє – перетворення синтаксично простого речення в складне;
- зовнішнє – перетворення одного речення в два окремих [1];

г) об'єднання:

- внутрішнє – перетворення синтаксично складного речення в просте;
- зовнішнє – з'єднання двох окремих речень в одне;

д) компенсація – вираз граматичної категорії, яка відсутня в мові перекладу, шляхом використання доступних засобів мови;

е) синтаксична метонімія – перенесення синтаксичної функції через меншу схильність української мови до персоніфікації неживих об'єктів через підмет.

Лексичні трансформації:

1) зміни на видо-родовому рівні семантики слів:

- конкретизація – заміна більше загального поняття на більш конкретне (рід – вид, широка семантика – вузька семантика);
- генералізація – заміна більше конкретного поняття на більш загальне (вид – рід, вузька семантика – широка семантика);
- диференціація – заміна понять, однакових за обсягом і що належать до одного роду (заміна одного видового поняття на інше);

2) модуляція – логічний розвиток поняття;

3) функціональний аналог – заміна культурно-навантаженого елемента однієї культури його аналогом в іншій [1];

4) метафоризація / деметафоризація / реметафоризація – додавання / зняття / зміна способу;

5) метонімічний переклад.

Генералізація є заміною будь-яких понять англійської мови більш широкими поняттями мови перекладу, заміну приватного поняття загальним або видовим. Застосовується в перекладі рідше, ніж протилежний йому прийом конкретизації, що пов'язано з особливістю лексичного складу англійської мови, що включає в себе велику кількість абстрактних понять.

Прийомом генералізації доводиться користуватися, якщо в мові перекладу немає конкретних понять, аналогічних поняттям вихідної мови. Цей прийом допомагає перекладачеві виходити зі скрутного становища, коли він не знає позначення видового поняття на мові перекладу.

Узагальнення використовується з метою запобігання перевантаження текстовими реаліями, які можуть бути не знайомими українському читачеві, а отже – дещо спрощує загальне розуміння. Рід замінюється видом, тоді як у випадку з конкретизацією все відбувається навпаки.

Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики. Оскільки для англійської мови є характерним використання великої кількості назв процесів, первинних та вторинних властивостей, слів із широкою семантичною основою, то їх переклад значною мірою залежить від конкретного їх значення.

У багатьох випадках перекладач застосовує експресивну конкретизацію, яка в перекладі використовуються разом з експресивним узгодженням. Це явище можна простежити у випадках, де в перекладі, залежно від контексту, вільно звужуються рамки загальних семантичних значень заради більш конкретних – контекстуальних [13].

Мовна конкретизація пов'язана з відмінностями в ладі двох мов. Найчастіше цю лексичну трансформацію використовують при відсутності в мові

перекладу відповідної лексичної одиниці з таким же розгорнутим значенням, як у вихідної мові.

Комплексні трансформації:

- 1) пояснювальний переклад;
- 2) редукція;
- 3) цілісне переосмислення;
- 4) антонімічний переклад:
 - додавання заперечення;
 - конверсія [13, с. 38].

Ми вважаємо, що дана класифікація можливих перекладацьких трансформацій найбільш повно відображає їх види в умовах здійснення перекладу, оскільки передбачає зміни на різних рівнях мови, чого в більшості випадків і вимагає переклад творів.

Переклад англomовних творів періоду модернізму може виявитися важким завданням через кілька основних труднощів:

- Лінгвістичні інновації

Модерністські твори часто відзначаються великими лінгвістичними експериментами, новаторським використанням мови та стилістичними новаціями. Перекладач повинен знайти адекватні засоби в іншій мові для вираження тих самих ідей та емоцій, що і в оригіналі.

- Культурна специфіка

Багато модерністських творів глибоко вбудовані в певні культурні та історичні контексти. Перекладач повинен знати ці контексти та забезпечити, щоб їх розуміння було передане в перекладі.

- Суб'єктивність та експресивність

Модернізм часто використовує внутрішній монолог, асоціативний стиль та інші техніки, що розкривають внутрішній світ персонажів. Перекладачеві потрібно зберегти цю суб'єктивність та експресивність, щоб передати атмосферу та почуття твору.

- Полісемія та пародія

Модерністські тексти часто використовують полісемію (багатозначність) та пародію, що робить їх важкими для точного передавання в іншій мові. Перекладач повинен обирати слова та вирази, які не тільки передають сенс, але й зберігають іронію чи гру слів.

- Словниковий вибір та термінологія:

В модерністських творах можуть зустрічатися архаїзми, нестандартна лексика та нові слова. Перекладач повинен знайти адекватні еквіваленти, щоб не втратити стилістичні особливості оригіналу.

Отже, переклад англomовних творів періоду модернізму є складним завданням через ряд основних труднощів, що виникають із специфіки цього літературного напрямку. Лінгвістичні інновації, що властиві модернізму, вимагають від перекладача не тільки вміння вірно передати зміст, але й знаходити адекватні засоби в іншій мові для вираження новаторських ідей та стилістичних новацій. Культурна специфіка та глибоке вбудовання в історичні та культурні контексти вимагають від перекладача глибокого розуміння цих аспектів для точного відтворення сенсу твору.

Суб'єктивність та експресивність, які часто використовуються модерністськими авторами, представляють виклик у збереженні внутрішнього світу персонажів у перекладі. Здатність передати атмосферу та почуття твору є ключовою для успішного перекладу. Полісемія та пародія, що є характерними для модерністських текстів, роблять завдання ще більш складним, оскільки перекладач повинен зберігати іронію та гру слів, що інколи може бути викликом у виборі правильних еквівалентів.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ *АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ* В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ф. СКОТТ ФІТЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

3.1 Засоби вербалізації концепту *АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ* в перекладі роману Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі»

Концепт *АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ* є явищем, що існує в суспільстві вже не одне століття. Цей концепт історично перейшов від уявного до фактично реального і знову назад. Умови глобалізації значно розширили його вплив та уявлення, перетворивши його з американського явища на більш глобальну та актуальну для всього світу версію. Однак для повноцінного дослідження цього поняття необхідно враховувати його онтологічні особливості та етапи розвитку. У нашому дослідженні ми спрямували увагу на роман, який є сучасником самого концепту *АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ* і набув популярності під час формування широко відомого сьогодні уявлення про це поняття.

Концепт *АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ* представляє собою складний набір ідей, що визначаються як національними, так і культурними особливостями. Значення цього поняття варіює для кожної особи в залежності від етичних та моральних цінностей, контексту вживання та історичного періоду. *АМЕРИКАНСЬКА*

МРІЯ може включати як позитивні, так і негативні аспекти розуміння, а її цілісне сприйняття може різнитися в різноманітних контекстах.

Зазвичай АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ розглядається як щось недосяжне, і вважається еталоном ідеального життя з усіма атрибутами розкоші, такими як будинок, сім'я, діти та домашні тварини. Цей концепт є популярним у всі часи і використовується у всіх культурах, але з індивідуальним підходом.

Особливості інтерпретації АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ різняться від культури до культури. Наприклад, для українських молодих людей це може означати «круте» життя, але варіювати в моральних цінностях та досягненнях. Різноманітні можливості будувати власні мрії відображаються у різних точках зору щодо важливості АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ.

Історія Америки розкривається як захоплива подорож, наповнена еволюцією та надзвичайною енергією, яка немає аналогів в історії. Провокаційна репутація Америки відзначає славу ідеалу АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ, що включає у себе бажання повної незалежності і самовідданості, об'єднані з можливістю досягнення матеріального благополуччя через власні зусилля. З іншого боку, АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ надає людям захоплюючу перспективу успіху. Це те, що повинно існувати як невпинне прагнення до задоволення.

Роман Френсіса Фіцджеральда «Великий Гетсбі» відтворює АМЕРИКАНСЬКУ МРІЮ, створюючи привабливу історію про кохання та досягнення успіху. Проте в цій «казці» ховається трагедія - доля людини, що живе за вульгарними нормами успіху. В багатьох творах Фіцджеральда відчутна проблема нерівності багатства і бідності, впливу матеріального благополуччя на життєвий шлях людини. Письменник чутливо вловлює тривожні симптоми морального занурення та втрати ідеалів у своїх творах, де розглядаються питання успіху, грошей та матеріального достатку. У «Великому Гетсбі» ця тема особливо глибоко розкриває велич і падіння АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ, яка тісно пов'язана з центральним елементом – багатством.

Головним сюжетним напрямом книги є оповідь про емоційне відчуття Гетсбі, сина бідного фермера з Північної Дакоти, до заможної аристократки Дейзі Б'юкенен. Гетсбі втілює концепцію успіху; він досягнув успіху як у фінансовому, так і у соціальному відношенні, і, по суті, перетворився на абсолютно нову особистість, яка відрізняється від свого скромного минулого.

«Джеймс Гетц – таким було його справжнє чи, в усякому разі, законне ім'я. Він його змінив, коли йому було сімнадцять років <...> Ймовірно, це ім'я не раптом спало йому на думку, а було придумано задовго до того. Його батьки були прості фермери, яких вічно переслідувала невдача, – у мріях він ніколи не визнавав їх своїми батьками. По суті, Джей Гетсбі з Уест-Егга, Лонг-Айленд, виріс зі свого раннього, ідеального уявлення про себе. Ось він і вигадав собі Джея Гетсбі відповідно до смаків і понять сімнадцятирічного хлопця і залишився вірний цій вигадці до самого кінця» [45].

Отримане Гетсбі багатство та соціальний статус, які визначали його життя та втілювали АМЕРИКАНСЬКУ МРІЮ, насправді призвели до його трагічного кінця. Ще будучи юнаком, Гетсбі виділявся своїм прагненням до величі. Амбіційний та рішучий, він виглядав, як людина, яка знає формулу успіху і кожен день рухається в напрямку її втілення. Перед Першою світовою війною Гетсбі вже був молодим офіцером, і його військовий статус дозволяв йому зазирнути у вищі сфери суспільства, де він познайомився з Дейзі. По поверненні із фронту кілька років спізніше, він дізнається, що його кохана вийшла заміж, не дочекавшись його. Гетсбі, наївно вважаючи, що гроші та багатство можуть повернути йому кохану і принести особисте щастя, стає жертвою неврозбірливості та навіть аморальності своїх методів. Гонитва за багатством, що стала частиною АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ і її ідеї успіху та нескінченних можливостей, розкриває негативні аспекти його поступок та призводить до його загибелі. Гетсбі заробляє величезне багатство, не звертаючи уваги на засоби, включаючи спекуляції на алкогольних напоях та участь на фондовій біржі, що, в кінцевому підсумку, призводить його до фінансового краху.

Багаті персонажі у романі в основному є людьми, які вкладають значення в матеріальні цінності та стараються привертати увагу шляхом демонстрації свого багатства. Джей Гетсбі, зокрема, виявляє тенденцію до показової поведінки, що виявляється в його вишуканому стилі одягу, автомобілі, якого Том Б'юкенен називає «цирковим фургоном», та, звісно ж, в його величезному особняку, де він проводить розкішні та розгульні вечірки.

Одним із засобів вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в романі Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі» є метафора. Метафору розглядаємо як приховане порівняння, де ознаки одного предмета переносяться на інший через їх подібність. Вивчення метафори має давню історію, що сягає часів Аристотеля. Однак, дослідження метафори в різних аспектах залишається актуальним і в сучасному науковому середовищі, що підтверджується численними науковими розвідками [39].

Зокрема, Дж. Лакофф та М. Джонсон, представники когнітивної лінгвістики, внесли вклад у теорію концептуальної метафори [39]. Згідно з цією теорією, концептуальна метафора визначається використанням знаку однієї концептуальної сфери для позначення знаку іншої. Такий вид метафори базується на індивідуальному та суспільному досвіді і проявляється не лише у художньому тексті, а й у повсякденному мовленні.

Метафори є поширеними у творі Ф.С. Фітцджеральда, наведемо приклади:

- *He stretched out his arms toward the dark water in a curious way, and, far as I was from him, I could have sworn he was trembling. Involuntarily, I glanced seaward—and distinguished nothing except a single **green light**, minute and far away...*[46]

Зелене світло в кінці причалу Дейзі слугує потужною метафорою недосяжної мрії Гетсбі. Воно символізує надію, амбіції та вічно невловиму природу АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ.

- *This is a **valley of ashes**—a fantastic farm where ashes grow like wheat into ridges and hills and grotesque gardens; where ashes take the forms of houses and*

chimneys and rising smoke and, finally, with a transcendent effort, of ash-gray men who move dimly and already crumbling through the powdery air." [46]

Пустельний пейзаж Долини попелу уособлює сувору реальність, яка різко контрастує з розкішшю. Він слугує метафорою морального та соціального занепаду, що лежить в основі гонитви за АМЕРИКАНСЬКОЮ МРІЄЮ.

- *But above the gray land and the spasms of bleak dust which drift endlessly over it, you perceive, after a moment, the eyes of Dr. T. J. Eckleburg. The eyes of Doctor T. J. Eckleburg are blue and gigantic—their retinas are one yard high. They look out of no face but, instead, from a pair of enormous yellow spectacles which pass over a nonexistent nose."* [46]

Білборд з очима доктора Ті Джей Еклбурга дивиться на Долину попелу. Він символізує моральний суд і зникнення моральних цінностей у гонитві за АМЕРИКАНСЬКОЮ МРІЄЮ.

- *"I believe that on the first night I went to **Gatsby's house** I was one of the few guests who had actually been invited. People were not invited—they went there. They got into automobiles which bore them out to Long Island, and somehow they ended up at Gatsby's door."* [46]

Екстравагантний особняк Гетсбі є метафорою поверховості та надмірності, що асоціюються з АМЕРИКАНСЬКОЮ МРІЄЮ. Він відображає віру в те, що багатство і розкіш ведуть до щастя та успіху.

- *The Buchanan's **house floated** suddenly toward us* [46]

В даній метафорі закладено аспект багатства концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ. Елегантний, але поверхневий світ Б'юкененів символізує корумпований бік АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ. Їхнє багатство побудоване на фундаменті морального занепаду та розбитих мрій.

Цікаво, що, враховуючи історичні корені виникнення концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ та епоху, в яку творив автор, можна відзначити двозначне відношення до цього терміну. Продовжимо обговорення аспекту багатства, розглядаючи ще одну метафору:

Her voice is full of money... That was it. I'd never understood before. It was full of money – that was the inexhaustible charm that rose and felt in it, the jingle of it, the cymbals' song of it [46]

Тут автор висловлює свою негативну думку про концепцію АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ. Метафора "Her voice is full of money" розкриває вплив багатства на особистість героїні, виражає її розбещеність та залежність від матеріальних статків.

Наступним засобом вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в романі Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі» є епітет.

Романтичні аспекти творчості Ф.С. Фітцджеральда, його увага до деталей, сприяють розкриттю елемента АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ, а саме – краси. У його епітетах відчувається враження милування красою оточуючого світу та рідною землею, яка є основою гордості американського народу. Наприклад:

- *There was so much to read for one thing and so much fine health to be pulled down out of the young breath-giving air* [46]

Ми вже відзначили, що патріотизм також є необхідною складовою АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ. Слід звернути увагу на опис міста. Нью-Йорк, як один із основних міст, в теперішній час є мегаполісом Америки, і в творі він представлений як об'єкт гордості і захоплення:

- *The city seen from the Queensboro Bridge is always the city seen for the first time, in its first wild promise of all the mystery and the beauty in the world* [46]

Місто, в якому здійснюються мрії, де люди знаходять своє місце в світі, свою половинку, і яке досі оточене аурую загадковості, приваблює як місцевих мешканців, так і туристів. У романі, Фітцджеральд, здавалося, переживає власний перший візит до цього великого міста і відзначає цю особливість.

Краса, що проявляється в зовнішності, як один з ключових компонентів асоціативного поля концепції АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ, за допомогою епітетів в творах Френсіса Скотта Фітцджеральда стає ефективним засобом, який додатково підкреслює характерні риси його персонажів, їхнє соціальне становище та

ставлення до сучасності та її ідей. Один із прикладів – опис персонажа Джея Гетсбі:

- *His tanned skin was drawn attractively tight on his face and his short hair looked as though it were trimmed every day. I could see nothing sinister about him* [46]

Бездоганний, завжди бездоганний та вишуканий, він є втіленням ідеалу чоловіка, справжньої АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ.

Ще одним засобом вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в романі Ф. Скотт Фіцджеральда «Великий Гетсбі» є порівняння. Наприклад:

- *Gatsby, pale as death, with his hands plunged like weights in his coat pockets, was standing in a puddle of water glaring tragically into my eyes* [46]

Ми вже визначили, що персонаж Джея Гетсбі є метафізичним втіленням впливу концепції АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ на сучасників Ф.С. Фіцджеральда, представляє собою загальний образ переваг і недоліків цієї системи переконань. Однак у цьому уривку відкривається новий аспект вивченого концепту – схильність до драматизації та вразливість. Так само сильно, як людина прагне до реалізації своєї «мрії», невдачі на шляху до неї значно вразливо впливають на її самооцінку.

- *It was this night that he told me the strange story of his youth with Dan Cody—told it to me because "Jay Gatsby" had broken up like glass against Tom's hard malice and the long secret extravaganza was played out* [46]

Порівняння "Jay Gatsby had broken up like glass" є символічним, воно вказує на примарність та фактичний крах мрій та сподівань Джея Гетсбі. Образ Гетсбі як власної особистості був основою для гордості та самоповаги Джеймса Гетца. Проте таке розкриття його сутності вказує на реальну невпевненість АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ та її хитку природу. Ф.С. Фіцджеральд підкреслює, наскільки вразливим та тендітним насправді був цей герой.

Отже, у романі Ф. Скотта Фіцджеральда «Великий Гетсбі» концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ майстерно вербалізується за допомогою метафор,

епітетів та порівнянь. Метафори використовуються для передачі глибоких смислів і символізації ключових аспектів цього концепту.

Епітети, застосовані до опису персонажів та оточуючого середовища, вражають красою та реалістичністю. Вони допомагають підкреслити ідеальний образ Джея Гетсбі та розкрити його розкішну, але поверхневу сутність. Також, епітети дозволяють авторові засвідчити негативне ставлення до аспектів АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ, зокрема, впливу багатства на особистість.

Порівняння глибоко символічні, розкривають примарність мрій та реальну невпевненість у самій ідеї АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ. Вони додають драматизму та вразливості образам героїв, підкреслюючи складність досягнення цього ідеалу.

Таким чином, Фіцджеральд вдало використовує лінгвістичні засоби для втілення та розкриття концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в своєму творі, надаючи читачеві можливість глибше розуміти та аналізувати цю складну тему.

Концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ також вербалізується через риторичні питання, наприклад:

- *Can't repeat the past? Why, of course, you can!*

Цей рядок відображає оптимізм і наївність, пов'язані з американською мрією – вірою в те, що можна відтворити або відновити минулі успіхи.

Концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ також включає в себе більш вузькі концепти, наприклад концепт МАТЕРІАЛІЗМ. Як відомо, власний автомобіль є невід'ємним атрибутом АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ. У романі Фіцджеральда цей аспект мрії набуває гротескного виразу. З одного боку, описується велич автомобіля Гетсбі за допомогою словосполучення "*triumphant hat-boxes and supper-boxes and toolboxes*". Прикметник "*triumphant*" є надзвичайно виразним і має яскраву інгерентну конотацію, включаючи елементи «перемога» і «успіх». Зазначимо сполученість цього прикметника зі словами, що вказують на частини автомобіля:

- *hat-boxes,*

- *supper-boxes*,
- *tool-boxes*.

Ідеї успіху і перемоги, закладені в слово "triumphant", суперечать відчуттю загрози і небезпеки, яке експлікується словосполученням "monstrous length". Прикметник "monstrous" має яскраву негативну інгерентну конотацію, що вказує на порівняння автомобіля з чудовиськом. Автор не лише натякає на важливу, навіть фатальну роль лімузина Гетсбі у романі, але також вказує на загрозу, яка міститься у тому, що цей автомобіль символізує – у всеохоплюючому матеріалізмі, притаманному американцям «ревучих двадцятих».

У романі Ф.С.Фіцджеральда відображено еволюцію концепції матеріалізму як традиційної характеристики американського національного менталітету: те, що спочатку було складовою пуритансько-протестантської етики праці та основою американського практицизму, поступово перетворювалося у прагнення до миттєвого збагачення та нескінченних розваг. Автор вбачає в цій концепції матеріалізму загрозу для традиційних американських цінностей і самого поняття АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ.

3.2. Засоби перекладу засобів вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі «Великий Гетсбі»

Розглянемо засоби перекладу метафори, яка вербалізує концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі «Великий Гетсбі».

- *The Buchanan's **house floated** suddenly toward us* [46]
- ***Особняк** Б'юкененів раптом **виплив** нам назустріч* [45].

В перекладі вираз «особняк вплив» наводить на асоціації з водою, а слово "float" може мати різні значення, включаючи також «висіти в повітрі». У даній метафорі закладено аспект багатства, що є складовою концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ. Вираз "house floated" передає конотації величезних розмірів будинку, які, як видно з перекладу словом «особняк», в подальшому ще

більше підкреслюють багатство та уявлення про цей концепт. Переклад здійснено за допомогою конкретизації.

- *She's a deep one," said Wilson, as if that answered the question [46]*

- *Така, що не розкусиш,— сказав Вільсон, неначе це було відповіддю на запитання [45]*

Через використання метафори "She's a deep one", автор підкреслює індивідуальність героїні Міртл та водночас наголошує на її міцній та складній природі. Здавалося б, що жінка більш витончена, ніж можна було б передбачити, і перекладач використовує контекстуальну заміну.

- *He had no idea what he was up against in Barban, neither of the simplicity of the other man's **bag of ideas** nor of the complexity of his training [46]*

- *Він не розумів того, з чим зіткнувся в Барбані – ні мізерності його **запасу ідей**, ані складності традицій, на яких його виховано [45]*

Структурна метафора "bag of ideas", яка використовується в оригіналі, легка для розуміння, але поєднання матеріального та духовного в метафорах українською мовою менш типове. Таким чином, вважаємо, що контекстуальна заміна на більш абстрактне поняття «запас ідей» є вдалим вибором перекладача, обумовленим прагматикою та нормами цільової мови.

Найчастіше перекладач використовує описовий переклад авторських метафор. Наприклад:

- *Her voice is full of money... That was it. I'd never understood before. It was full of money – **that was the inexhaustible charm that rose and felt in it, the jingle of it, the cymbals' song of it** [46]*

- *У її голосі відчувається дзвенькіт грошей... І так воно й було. Тільки тепер я зрозумів це. **В її голосі дзвенькали гроші – ось що безнастанно вабило в його чарівних переливах**, дзвенькіт металу, переможна сила кимвалів [45]*

Переклад першої метафори "voice full of money" використовує описовий підхід і не потребує особливого творчого пошуку. Однак у наступному прикладі перекладач відзначається тим, що він впроваджує власне словосполучення «ось

що безнастанно вабило» на свій розсуд. Це вираження відсутнє у оригінальному тексті, але дослівно передати подібне речення виявляється неможливим.

Розглянемо засоби перекладу порівнянь.

- *Gatsby, pale as death, with his hands plunged like weights in his coat pockets, was standing in a puddle of water glaring tragically into my eyes* [46]

- *Гетсбі – блідий як смерть, руки, мов чавунні гирі, в кишенях піджака – стояв у калюжі й дивився на мене трагічними очима* [45]

Персонаж Джея Гетсбі є метафізичним втіленням впливу концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ на сучасників Ф.С. Фіцджеральда. Він є універсальним образом переваг і недоліків цієї системи переконань. У цьому уривку висвітлюється новий аспект – схильність до драматизації та вразливості. Спрага людини до реалізації своєї «мрії» супроводжується значущими труднощами, які сильно впливають на її самосвідомість.

У вказаному прикладі стереотипне порівняння "pale as death" передається аналогічним українським метафоричним виразом «блідий як смерть». Наявність аналогу у цільовій мові дозволяє зберегти концептуальну єдність виразу. А порівняння "hands like weights" також передається метафорично, і образ руки як гирі залишається непорушеним. Автор додає лише слово «чавунні», щоб підкреслити виразність.

Досліджуючи зв'язок між жіночою красою та концепцією АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ, ми можемо взяти для розгляду приклад:

- *Daisy and Jordan lay upon an enormous couch, like silver idols, weighing down their own white dresses against the singing breeze of the fans* [46]

- *Дейзі й Джордан лежали на величезній тахті, мов два срібних ідоли, притримуючи свої білі сукні, що тріпотіли під співучим повіом вентиляторів* [45]

Концепт "silver idols" відзначає відтінок шанування та захоплення «ідеальною» зовнішністю. Щодо передачі цього концептуального навантаження у перекладі, розглянемо рядок "Daisy and Jordan lay like silver idols" – Дейзі і

Джордан лежали на величезній тахті, наче два срібні ідоли: перекладач додає слово «два», спробуючи адаптувати порівняння для цільової аудиторії. Переклад «Дейзі і Джордан лежали на величезній тахті, наче два срібні ідоли», хоча здається простим, вимагає від перекладача соціокультурної компетентності, зокрема у униканні небажаних асоціацій семантики метафори "silver idols" у цільовій мові. При перекладі використано еквівалентний переклад.

- ... *'Jay Gatsby' had broken up like glass against Tom's hard malice and the long secret extravaganza was played out* [46]

- ...бо «Джей Гетсбі» **розбився, мов скло, наразившись на тяжку злобу Тома**, і чарівній казці, що снувалася так багато років, прийшов кінець [45]

Перекладач використовує прямий переклад.

Розглянемо засоби перекладу епітетів у творі «Великий Гетсбі».

- *I began to like New York, the racy, adventurous feel of it at night and the satisfaction that the constant flicker of men and women and machines gives to the restless eye* [46]

- *Я починав любити Нью-Йорк, загадкову, збудливу жвавість його вечорів, безнастанне мигтіння людей та машин, яке так тішить допитливе око* [45]

Розглянемо наступний приклад:

- *Two shining, arrogant eyes had established dominance over his face and gave him the appearance of always leaning aggressively forward* [46]

- *Найпримітнішими в його обличчі були очі: блискучі, зухвалі, вони дивилися так, що здавалося, ніби він весь час загрозово подається вперед* [45].

Епітет «shining» підкреслює значущість очей Тома, а вираз «leaning aggressively forward» використовується автором для того, щоб описати Тома як представника еліти, верхнього класу суспільства, який досягає своєї мети, не зважаючи на будь-що. Перекладач використовує еківалентний переклад.

Представлений випадок служить відмінним прикладом розгорнутого епітету з метафоричними деталями, де важливу роль відіграють мовна

компетентність та художня вправність перекладача при відтворенні таких виразів. Звернімо увагу, як М. Пінчевський успішно адаптує "feel of it at night" до формату, більш зрозумілого для української мови, і передає жвавість його вечорів. Цей перекладацький прийом зберігає час читача, спрощує сприйняття і відтворює емоційно-сміслову й ідейну навантаженість уривку та тексту в цілому. При перекладі застосовано граматичну заміну.

У висновку можна відзначити, що переклад метафор, порівнянь та епітетів у творі «Великий Гетсбі» викликає великий інтерес. Перекладач вдало використовує різні прийоми, такі як конкретизація, еквівалентний переклад, граматична заміна, для передачі не лише лінгвістичної, а й концептуальної цілісності оригіналу. Розглянемо відсоток використання трансформацій при перекладі:

- конкретизація (9%),
- описовий переклад (9%)
- контекстуальна заміна (18,5%),
- еквівалентний переклад (27%),
- граматична заміна (9%),
- прямий переклад (9%)
- аналог (18,5%) (рис.3.1., Додаток А).

Отже найчастіше використовується еквівалентний переклад (27%). Цей прийом становить значну частину використаних трансформацій і свідчить про те, що перекладач активно використовує аналогічні вирази та звороти для передачі метафор, порівнянь та епітетів. Контекстуальна заміна (18,5%) і Аналог (18,5%) також є значущими і вказують на те, що перекладач урахував контекст та вибирає вирази, які краще впишуться в новий мовний та культурний контекст.

3.3 Засоби перекладу лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі»

Переклад лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі» вимагає від перекладача використання різних засобів для ефективного передавання особливостей культурного контексту. В деяких випадках можна знайти аналогічні або подібні образи, які мають еквівалентне значення в цільовій культурі. Перекладач може використовувати цю стратегію для збереження схожості в ідейному або емоційному відношенні. Перекладач може використовувати стратегії, які дозволяють зберегти особливості оригінальної творчості і водночас забезпечити її сприйняття в новому культурному контексті.

Спочатку потрібно звернути увагу на історично-культурні коментарі:

- *The one on my right was a colossal affair by any standard – it was a factual imitation of some **Hotel de Ville in Normandy**, with a tower on one side, spanking new under a thin beard of raw ivy, and a marble swimming pool, and more than 40 acres of lawn and garden* [46]

- *Особливо розкішною була споруда праворуч – достеменна копія якоїсь **нормандської Hôtel de Ville** з вежею, новенькі мури якої ще ледь прикривало обрідне плетиво плюща, з мармуровим плавальним басейном і садком на добрих сорок акрів* [45]

Перекладач у своєму перекладі не дає альтернативний варіант для назви "Hôtel de Ville", але надає пояснення у формі примітки: «Ратуша (франц.)».

Фразеологічні зрощення вирізняються високим рівнем ідіоматичності, тому їх дослівний переклад стає неможливим завданням. Фразеологічні єдності є семантично неподільними, а їх загальне значення визначається безпосередньо значенням компонентів. Щодо фразеологічних сполучень, кожне слово має самостійне значення, але вони взаємодіють, маючи зв'язане значення, спільно впливаючи на загальний смисловий контекст. В якості прикладу розглянемо наступне фразеологічне зрощення:

- *But I gave it to him and then I lay down and cried to beat the band all afternoon* [46]

- *Але костюм я все ж таки віддала, а потім упала на ліжку і ревма проревла аж до вечора* [45]

Фразеологічний вислів "to beat the band" має значення «у вищій мірі, неймовірно». У словниках можна знайти такі перекладацькі еквіваленти, як «що є духу, на всі заставши», проте вони не зовсім відповідають контексту, тоді як перекладач досить успішно передав сенс, вкладений у фразеологізм оригіналу завдяки аналогу.

Давайте розглянемо випадок використання фразеологічної єдності, де перекладач вдало змінив вираз шляхом підбору аналогічного фразеологізму в українській мові:

- *He threw dust into your eyes just like he did in Daisy's but he was a tough one* [46]

- *Він замилив очі і тобі, й Дейзі, але насправді це був бандюга!* [45]

Фразеологічний словник української мови пропонує переклад у вигляді варіантів: «напускати туману» або «замилювати очі». Перекладач використав еквівалент замилювати очі.

Отже, переклад лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі» представляє собою складний процес, що вимагає від перекладача високої лінгвістичної та культурної компетентності. У перекладі фразеологізмів виділяються три типи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення. Переклад фразеологічних зрощень вимагає уважного врахування ідіоматичності та знаходження еквівалентних висловів в цільовій мові. Перекладач може використовувати різні стратегії для передачі особливостей фразеологізмів, таких як вибір аналогів, адаптація чи введення пояснень.

Важливою є інтеркультурна компетентність перекладача, яка дозволяє зберігати особливості оригіналу, враховуючи культурні реалії та норми цільової

аудиторії. Отже, переклад лінгвокультурних лакун у «Великому Гетсбі» є складним завданням, адаптація до конкретного контексту та дотримання балансу між вірністю оригіналу та зрозумілістю для читачів у цільовій мові визначають успішність перекладу.

Було використано наступні способи:

- нульовий переклад (33,3%),
- аналог (33,3%),
- еквівалент (33, 3 %) (рис. 3.2., Додаток Б).

Аналіз результатів показує, що перекладач використовує різні засоби для вирішення завдань перекладу лінгвокультурних лакун у романі «Великий Гетсбі». Важливо враховувати, що ці засоби допомагають забезпечити не лише лінгвістичну, але й культурну адаптацію тексту для цільової аудиторії.

Нульовий переклад (33,3%). Цей засіб може вказувати на те, що деякі лінгвокультурні аспекти були залишені без змін у перекладі. Це може бути обґрунтовано бажанням зберегти оригінальний контекст та виразність певних концептів.

Аналог (33,3%). Використання аналогів свідчить про те, що перекладач ставить перед собою завдання знайти близькі за значенням вислови, які ефективно відтворюють лінгвокультурні особливості.

Еквівалент (33,3%). Використання еквівалентів вказує на те, що перекладач шукає точні та адекватні вирази для передачі лінгвокультурних концептів, забезпечуючи таким чином зрозумілість та вірність.

Загалом, баланс між цими засобами свідчить про те, що перекладач враховує важливість лінгвокультурного аспекту у перекладі та ставиться до завдання з урахуванням особливостей культури та мови цільової аудиторії.

ВИСНОВКИ

У ході проведення дослідження його мету було досягнуто, а завдання виконано, а саме:

1. ми проаналізували концепт крізь призму досліджень. В даний час термін «концепт» широко використовується в багатьох гуманітарних науках: в літературознавстві, філософії, лінгвістиці, психології, культурології. Дефініцій даного терміну безліч, так як термін «концепт» є одним з ключових у дослідженні етнічної мовної картини світу як варіант плану змісту. Дефініцій поняття «концепт» в науковій літературі вже досить багато. Попри всю різноманітність варіантів тлумачення «концепт» одностайно визнається одиницею ментального простору. Він структурує знання про світ і відображає національну специфіку членування світу. Під концептом ми розуміємо операційну одиницю думки як спосіб і результат квантифікації і категоризації знання, оскільки його об'єктом є ментальні сутності простору ознак характеру, утворення яких значною мірою визначається формою абстрагування, модель якого задається самим концептом, тим самим він не тільки описує свій об'єкт, але і створює його.

2. Визначили особливості відтворення лінгвокультурних концептів в процесі перекладу. Концепція перекладу в контексті лінгвокогнітивістики та лінгвокультурології визначається парадигмою перетворення початкової мови в новий формат. Процес перекладу, згідно з когнітивною психолінгвістикою,

описується як сприйняття та трансформація інформації, де когнітивна система перекладача відіграє ключову роль у цьому перетворенні. Початковий текст залишається незмінним, слугуючи лише джерелом актуалізації концептів у свідомості. Підкреслюється роль перекладацьких механізмів, які переходять у ментальний простір і взаємодіють з реальним, ментальним і вербальним, формуючи смислову структуру. Важливим аспектом в даному контексті є розгляд питань незмінності початкового тексту та його здатності актуалізувати концепти у свідомості. Підкреслюється, що концепти, взаємодіючи з фоновими знаннями та контекстом, перетворюються у смисли, що формують концептуальну картину світу. Когнітивна модель в контексті перекладу визначається ідеєю організації концептів та пошуку відповідних засобів для їх передачі. Важливо, щоб перекладач осмислив когнітивну модель культури-відправника для уникнення прогалин у своїй комунікативній компетенції. Особливу увагу приділяється відтворенню культурного концепту в перекладі. Зазначається, що етноспецифічні концепти ускладнюють процес перекладу, вимагаючи від перекладача глибоких фонових знань. Наголошується на важливості розгляду можливості виникнення вторинного концепту під час вибору еквівалентів для первинного в художньому тексті. Переклад мовних засобів вимагає використання різноманітних теоретичних моделей перекладу, таких як ситуативно-денотативна, трансформаційна, семантична та комунікативні моделі.

3. Дослідили поняття лінгвокультурної лакунарності як перекладацької проблеми. Лінгвокультурна лакунарність виникає з різниці в культурних аспектах мовного співтовариства, таких як традиції, цінності та звичаї. Розрізнення типів лакун, таких як лінгвістичні, етнографічні, історико-етнографічні, імпліцитні та стилістичні, вказує на різноманіття прогалин у мовних та культурних областях. Перекладачі, конфронтуючися з цими лакунами, активно використовують стратегії «делакунізації», спрямовані на збереження смислової структури та ментального контексту оригіналу в процесі перекладу

художніх творів. Особливості художнього тексту роблять його складним об'єктом для перекладу, де важливо не лише зберегти організацію та структуру, але і передати його естетичну функцію та інтенціональність. На жаль, цей процес супроводжується труднощами та ризиками перекладацьких помилок, які можуть призвести до втрати художнього характеру тексту. Помилки перекладу, чи то на мовному, чи то на змістовному рівні, можуть порушити семантичну структуру художнього тексту. Важливо враховувати, що успішний переклад потребує не лише знань мови, але й когнітивного досвіду, щоб враховувати і розуміти особливості культур та менталітетів. Із врахуванням цих аспектів перекладач може ефективно подолати лінгвокультурні лакуни та зберегти художній характер тексту в мові-цільовій. Літературний напрям модернізму, як конкретно-історичне втілення художнього методу, визначається різноманітними характеристиками, які включають інтелектуалізацію, авторський суб'єктивізм, домінування індивідуалізму, новий тип героя та розкриття суперечливостей внутрішнього світу особистості. Модернізм виступає як своєрідний синтез художнього методу та індивідуального стилю письменника.

4. Визначили особливості художнього перекладу та труднощі перекладу англomовних творів періоду модернізму. Характеризуючи типологічні ознаки модернізму, слід відзначити його експериментальність, формотворчість, тягнення до умовних засобів, перевагу форми над змістом, антиреалістичну спрямованість, культ сили волі, а також використання умовності, символіки та метафоричності. Мистецький феномен модернізму відображає кардинальні зміни у світосприйнятті та естетичних уявленнях на порозі нового століття. У наш час художні переклади стають дедалі популярнішими і охоплюють все жанрове розмаїття художньої літератури. Художній переклад, безсумнівно, вимагає професіоналізму, творчого підходу і винахідливості від перекладача. Художній переклад – це вид оригінальної художньої творчості, в процесі якого літературний твір, що існує на одній мові, максимально повно відтворюється на іншій мові його художніми засобами. Специфіка художнього перекладу

зумовлена художньо-естетичною метою текстів, а також співвідношенням перекладу з літературною творчістю. Від давніх часів до наших днів невирішеним залишається проблема орієнтації на наближеність перекладу до тексту оригіналу або на сприйняття реципієнта. Перекладацькі трансформації – це процес перекладу, що полягає в застосуванні певних операцій таким чином, що відбувається трансформація, укладеного в вихідний текст на одній мові, в більш-менш аналогічний сенс, укладений в текст на іншій мові.

5. Виокремили засоби вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ в перекладі роману Ф. Скотт Фітцджеральда «Великий Гетсбі». У романі Ф. Скотта Фітцджеральда «Великий Гетсбі» концепт АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ майстерно вербалізується за допомогою метафор, епітетів, порівнянь та риторичних питань. Метафори використовуються для передачі глибоких смислів і символізації ключових аспектів цього концепту. Епітети, застосовані до опису персонажів та оточуючого середовища, вражають красою та реалістичністю. Вони допомагають підкреслити ідеальний образ Джея Гетсбі та розкрити його розкішну, але поверхневу сутність. Також, епітети дозволяють авторові засвідчити негативне ставлення до аспектів АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ, зокрема, впливу багатства на особистість. Порівняння глибоко символічні, розкривають примарність мрій та реальну невпевненість у самій ідеї АМЕРИКАНСЬКОЇ МРІЇ. Вони додають драматизму та вразливості образам героїв, підкреслюючи складність досягнення цього ідеалу.

6. Визначили способи перекладу засобів вербалізації концепту АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі «Великий Гетсбі». Переклад метафор, порівнянь та епітетів у творі «Великий Гетсбі» викликає великий інтерес. Перекладач вдало використовує різні прийоми, такі як конкретизація, еквівалентний переклад, граматична заміна, для передачі не лише лінгвістичної, а й концептуальної цілісності оригіналу. Відсоток використання трансформацій при перекладі: конкретизація (9%), описовий переклад (9%), контекстуальна заміна (18,5%), еквівалентний переклад (27%), граматична заміна (9%), прямий

переклад (9%), аналог (18,5%). Отже найчастіше використовується еквівалентний переклад (27%). Цей прийом становить значну частину використаних трансформацій і свідчить про те, що перекладач активно використовує аналогічні вирази та обороти для передачі метафор, порівнянь та епітетів. Контекстуальна заміна (18,5%) і Аналог (18,5%) також є значущими і вказують на те, що перекладач урахував контекст та вибирає вирази, які краще впишуться в новий мовний та культурний контекст.

7. Проаналізували засоби перекладу лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі». Переклад лінгвокультурних лакун у творі «Великий Гетсбі» представляє собою складний процес, що вимагає від перекладача високої лінгвістичної та культурної компетентності. У ряді випадків, для передачі особливостей культурного контексту, перекладачі вдаються до стратегій, таких як еквівалентність за значенням, оминання або пояснення, адаптація, введення культурних аналогів та інтеркультурна поетика. У перекладі фразеологізмів виділяються три типи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення. Переклад фразеологічних зрощень вимагає уважного врахування ідіоматичності та знаходження еквівалентних висловів в цільовій мові. Перекладач може використовувати різні стратегії для передачі особливостей фразеологізмів, таких як вибір аналогів, адаптація чи введення пояснень. Важливою є інтеркультурна компетентність перекладача, яка дозволяє зберігати особливості оригіналу, враховуючи культурні реалії та норми цільової аудиторії. Отже, переклад лінгвокультурних лакун у «Великому Гетсбі» є складним завданням, адаптація до конкретного контексту та дотримання балансу між вірністю оригіналу та зрозумілістю для читачів у цільовій мові визначають успішність перекладу. Було використано наступні засоби: нульовий переклад (33,3%), аналог (33,3%), еквівалент (33,3%). Аналіз результатів показує, що перекладач використовує різні засоби для вирішення завдань перекладу лінгвокультурних лакун у романі «Великий Гетсбі». Важливо враховувати, що ці засоби допомагають забезпечити не лише лінгвістичну, але й культурну

адаптацію тексту для цільової аудиторії. Нульовий переклад (33,3%). Цей засіб може вказувати на те, що деякі лінгвокультурні аспекти були залишені без змін у перекладі. Це може бути обґрунтовано бажанням зберегти оригінальний контекст та виразність певних концептів. Аналог (33,3%). Використання аналогів свідчить про те, що перекладач ставить перед собою завдання знайти близькі за значенням вислови, які ефективно відтворюють лінгвокультурні особливості. Еквівалент (33,3%). Використання еквівалентів вказує на те, що перекладач шукає точні та адекватні вирази для передачі лінгвокультурних концептів, забезпечуючи таким чином зрозумілість та вірність. Загалом, баланс між цими засобами свідчить про те, що перекладач враховує важливість лінгвокультурного аспекту у перекладі та ставиться до завдання з урахуванням особливостей культури та мови цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. М. Перекладознавство. Українська мова: Енциклопедія. Вид. 3-тє, зі змінами і доп. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. С. 487–488.
2. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 13–18.
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія». 2004. 344 с.
4. Вдовиченко Н.В. Морально-етичні концепти як лінгвокультурні універсалії. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. 2013. Т. 21, вип. 19(3). С. 15—20.
5. Воробйова О. П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки. Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. 2011. Т. 14, № 2. С. 53–63.
6. Вороновська Л. Універсальні та специфічні особливості визначення ознак художнього дискурсу. Теоретична і дидактична філологія. 2015. Вип. 20. С.155—166.
7. Єщенко Н.О. Змістовий потенціал концепту «любов» в українській мові. Записки з українського мовознавства. 2017. Вип. 24 (2). С. 43–50.

8. Єщенко Т. А. Концептуальні виміри тексту, дискурсу і твору. Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: Збірник наукових праць. Умань : ВПЦ «Візаві», 2011. С. 357–363
9. Іваніна Т. В. Особливості перекладу емотивної лексики. Держава та регіони. 2008. № 2. С. 71-73.
10. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : монографія. К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 326 с.
11. Івашкова О., Крилова Т. Синтаксичні трансформації на рівні речення в англо-українському перекладі роману С. Моема «Theatre». С. 3. URL : <https://bit.ly/3miDAJd>
12. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. навч. посіб. для ВНЗ. Вінниця : Нова Книга, 2003. 605 с.
13. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.
14. Качмар О. Ю. Теоретичні погляди на запозичення концептів, пов'язаних із «management». Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки / гол. ред. Н. О. Данилюк; М-во освіти і науки України, Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2011. № 5. С. 41–45.
15. Качмар О. Ю. Концепт як об'єкт дослідження когнітивної лінгвістики і лінгвокультурології : до постановки проблеми. Проблеми романо-германської філології / відп. ред. М. М. Полюжин; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ЗакДУ Ужгород : Ліра, 2019. С. 32–38.
16. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. Літературознавчі студії. 2015. Вип. 1 (1). С. 228–235.

17. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу. Івано-Франківськ : Плай, 2004. 245 с.
18. Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. Мовознавство. 2006. №2. С. 111–117.
19. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 458 с.
20. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Концептуальний аналіз як метод концептивістики (на матеріалі концепту ЖИТТЯ в українській фраземіці). Українська мова. 2009. № 1. С. 41 – 52.
21. Крацило С. О. Концепт у лінгвокогнітивних вимірах. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний вимір філологічних наук», м. Львів, 30–31 травня 2014 р. Львів : Наукова філологічна організація, Логос, 2014. С. 50–54.
22. Линтвар О.М. До проблеми художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2012. № 30. С. 144–147.
23. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв / гол. редактор М.С. Тимошик. К., 2014. Ч. 2. С. 117–122.
24. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2009. 303 с.
25. Манжос С.В. Поняття «концепт» у парадигмі наукових знань. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 6—9.
26. Мартинюк А. П. Лінгвістична концептологія: методологічні платформи, методики аналізу, перспективи розвитку. Науковий Вісник Волинського

- національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Луцьк : ВНУ, 2018. № 23. С. 81–88.
27. Ніконова В.Г. Концепт - концептуальний простір - картина світу: досвід поетико-когнітивного аналізу художнього текст. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 15. № 2. 2012. С. 117—123.
28. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивнодискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
29. Розвод Е. Концептуальний аналіз як стрижневий метод дослідження концепту. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. №3. 2017. С.61—67.
30. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
31. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
32. Фісак І. Категорія «концепт» у сучасному науковому дискурсі. Філологічні науки. Академічний огляд. 2017. № 17. С. 69–77.
33. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу. Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 20–28 лютого 2006 р. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. С. 25.
34. Чередниченко О. І. Теорія і практика перекладу. К. : Либідь, 2005. 370 с.
35. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. 2013. Книга 1. С. 164–168.
36. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12–13 березня 2015 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. Суми : СумДУ, 2015. С. 141–143.

37. Яценко Т., Тригуб І. Шедеври модернізму: вивчення української і зарубіжної літератури у мистецькому контексті : прогр. спецкурсу. Тернопіль : Підруч. і посіб., 2018. 68 с.
38. Brooker P. Modernism/Postmodernism. London: Longman, 2002. 280 p.
39. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. Metaphor and thought. Cambridge, 1993. P. 202-251.
40. Lodge, David, ed. Modernism, Antimodernism, and Postmodernism. Birmingham: University of Birmingham Press, 2007. 13 p.
41. Loponen M. Translating irrealia: Creating a semiotic framework for the translation of fictional cultures. Chinese Semiotic Studies 2, 2009. P. 165-175.
42. Newmark P. A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall, 1998. p. 988.
43. Nida E.A. The Theory and the Practice of Translation. Boston: E.J. Brill Leiden, 2003. p. 218.
44. Wilde A. Horizon of Assent: Modernism, Postmodernism and the Ironic Imagination. Baltimore and London: Johns Hopkins University Press, 2001. 224 p.

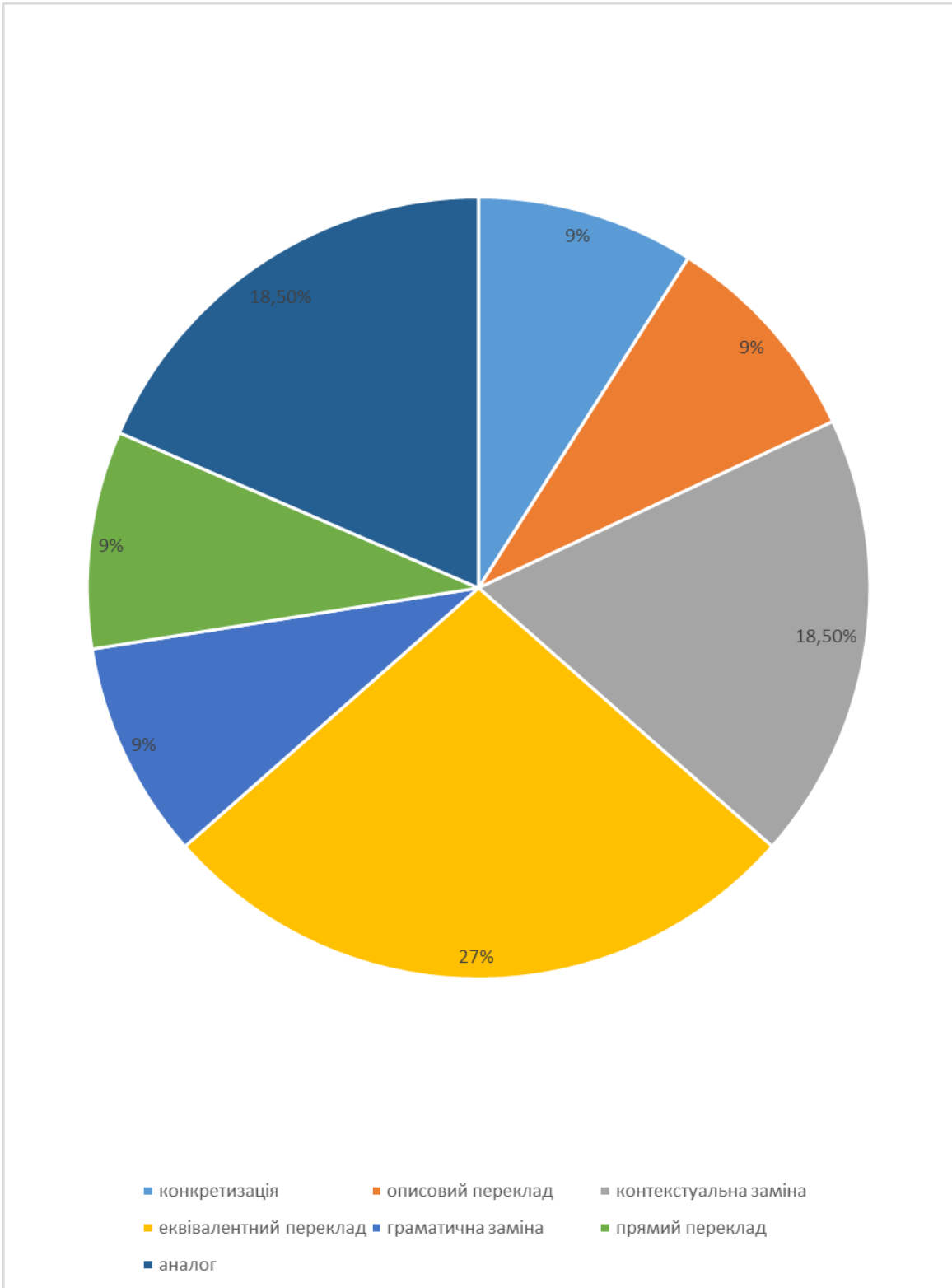
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

45. Фіцджеральд Ф. С. Великий Гетсбі (Переклад М.Пінчевського). URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1164> (Дата звернення: 05.01.2024)
46. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby. URL: <http://gutenberg.net.au/ebooks02/0200041h.html> (Дата звернення: 05.01.2024)

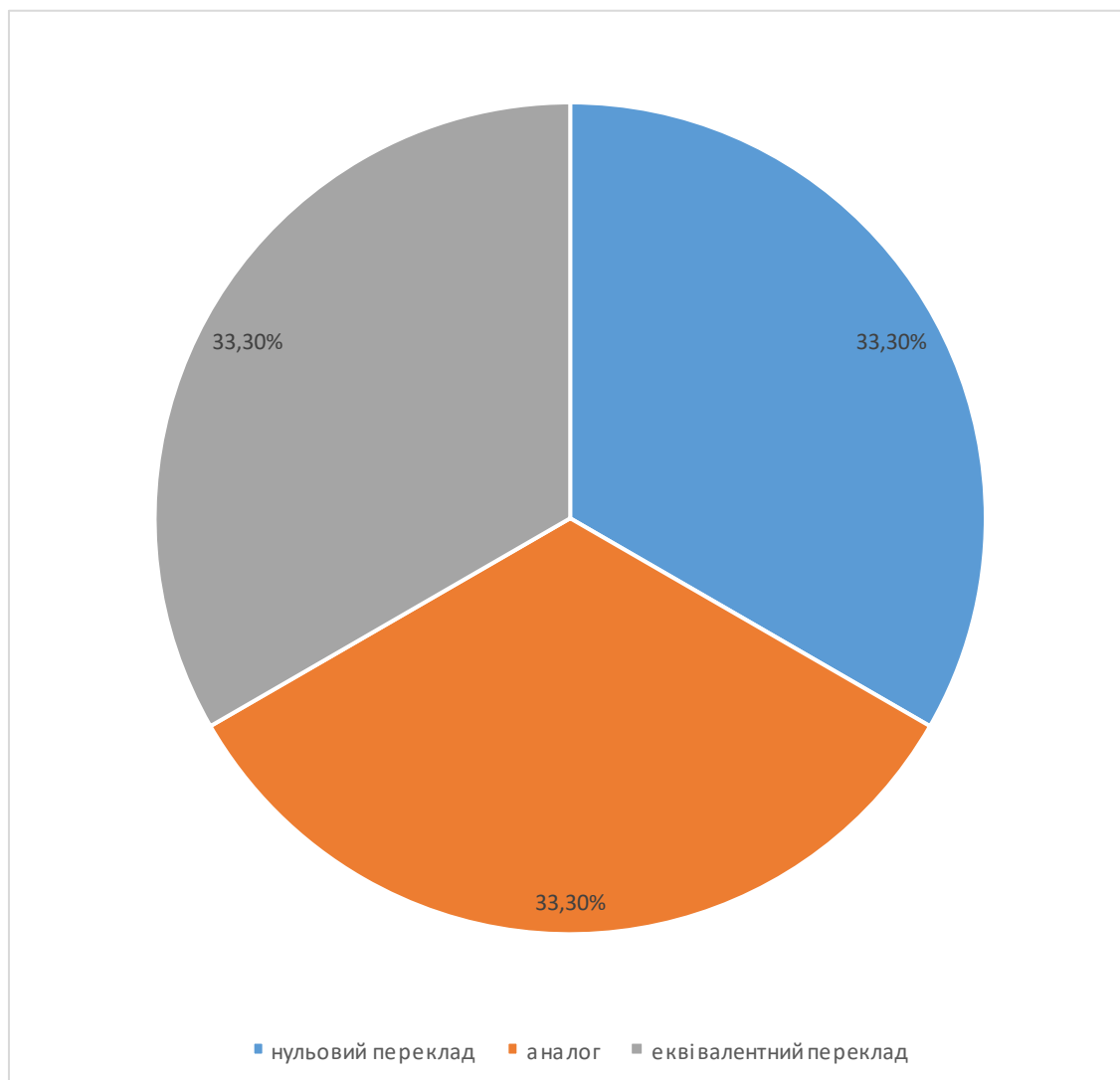
ДОДАТКИ

Додаток А

**Рис. 3.1. Засоби перекладу засобів вербалізації концепту
АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ у творі «Великий Гетсбі»**

**Рис.3.2. Засоби перекладу лінгвокультурних лакун у творі
«Великий Гетсбі»**

SUMMARY

The peculiarities of reproducing the concept of the AMERICAN DREAM in the Ukrainian-language translation of F. Scott Fitzgerald's novel "The Great Gatsby" are the focus of this study. Positioned within the universal pantheon of world literature, Francis Scott Fitzgerald's novel, "The Great Gatsby," is not only regarded as an exquisite work from the Roaring Twenties era in the United States but also as a quintessential portrayal of life and values in American society. One of the central concepts permeating this novel, the "American Dream," becomes a focal motif influencing the unfolding events and character delineation. The research is centered on the exploration of the concept of the AMERICAN DREAM. The subject of the study is the features of verbalizing the concept of the AMERICAN DREAM.

The purpose of the research is to elucidate the means of reproducing the concept of the AMERICAN DREAM in "The Great Gatsby." The analysis conducted in this work examines the concept through the lens of research, identifies peculiarities in the reproduction of linguistic-cultural concepts in the translation process, and isolates the features of linguistic-cultural gaps as a translational challenge. Furthermore, it delves into the literature of the modernism period, offering a characterization of key Anglophone authors.

The study also identifies the challenges of translating English-language works from the modernism period. Additionally, it isolates the means of verbalizing the concept of the AMERICAN DREAM in the translation of F. Scott Fitzgerald's novel "The Great Gatsby" and determines translation strategies for verbalizing the concept of the AMERICAN DREAM in the work. Research methods include translational-comparative analysis, contextual and conceptual analysis methods, and quantitative analysis.

The scientific novelty of the obtained research results lies in the identification and exploration of the concept of the AMERICAN DREAM in F. Scott Fitzgerald's work from a translational perspective. The results, viewed through the lens of

translation studies, unveil the conceptual, syntactic, and semantic components of the examined concept.

The practical significance of the study lies in the applicability of the research findings in the field of education. The materials and conclusions can be utilized in the development of lecture courses on translation theory, foreign literature, and English stylistics. They can also serve as a foundation for creating specialized courses and seminars dedicated to linguistic-cultural concepts and the individual characteristics of various authors' creativity, addressing the challenges of conveying these aspects in the process of translation.

In F. Scott Fitzgerald's novel "The Great Gatsby," the concept of the AMERICAN DREAM is masterfully verbalized through metaphors, epithets, comparisons, and rhetorical questions. The percentage of transformation types used in translation includes specification (9%), descriptive translation (9%), contextual substitution (18.5%), equivalent translation (27%), grammatical substitution (9%), direct translation (9%), and analogy (18.5%). Therefore, equivalent translation (27%) is most frequently employed. This technique constitutes a significant portion of the applied transformations, indicating that the translator actively utilizes analogous expressions and phrases to convey metaphors, comparisons, and epithets. Contextual substitution (18.5%) and analogy (18.5%) are also significant, suggesting that the translator considers the context and selects expressions that better fit the new linguistic and cultural context.

The translation of linguistic and cultural gaps in "The Great Gatsby" is a complex task, and adapting to a specific context while maintaining a balance between faithfulness to the original and clarity for readers in the target language determines the success of the translation. The following means were used: zero translation (33.3%), analogy (33.3%), and equivalent translation (33.3%). The analysis of the results shows that the translator employs various methods to address the challenges of translating linguistic and cultural gaps in "The Great Gatsby."

Keywords: *AMERICAN DREAM, concept, linguistic and cultural, aspects, translation.*